

Juridiska institutionen
Juristprogrammet HT 2018
Examensarbete HRO800, 30 hp

STRAFFSKALANS BETYDELSE FÖR RUBRICERINGEN AV BROTT

En studie av effekten av straffskärpningen 1 juli 2017 avseende grov misshandel

Therese Dahlkvist

Handledare: Maria Rasmussen
Examinator: Ola Zetterquist

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN**

Brottsbalk 1962:700

5 § Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Lag (1998:393).

6 § Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov misshandel till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. [...]. Lag (2017:332).

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	5
SAMMANFATTNING	6
FÖRKORTNINGAR	7
1 INTRODUKTION	8
1.1 Inledning och bakgrund	8
1.2 Syfte och frågeställningar	10
1.3 Metod och material	10
1.3.1 Rättsdogmatisk metod	11
1.3.2 Empirisk metod	12
1.4 Avgränsningar	14
1.5 Forskningsläge	14
1.6 Forskningsetiska överväganden	15
1.7 Disposition	15
2 GRADINDELNING AV BROTT	17
2.1 Brottets rubricering	17
2.1.1 Vad säger praxis?	18
2.2 Överlappande straffskalar	19
2.2.1 Den överlappande delen av straffskalan	20
3 GROV MISSHANDEL	21
3.1 Bestämmelsen i sin lydelse innan 1 juli 2017	21
3.1.1 Avsikter bakom bestämmelsen i sin tidigare lydelse	22
3.2 Bestämmelsen i sin lydelse efter 1 juli 2017	22
3.2.1 Avsikter bakom bestämmelsen i sin nuvarande lydelse	23
3.2.2 Rekvisit för bedömningen av grov misshandel	24
3.3 Sammanfattande analys och diskussion	25
3.3.1 Analys	25
3.3.2 Diskussion	26

4	RÄTTSFALLSSTUDIE	27
4.1	Tillvägagångssätt för rättsfallsstudien	27
4.1.1	Insamling av rättsfall.....	27
4.1.2	Urval.....	28
4.2	Premisser för rättsfallsstudien	29
4.3	Resultat och analys av rättsfallsstudien	30
4.3.1	Kvantitativ studie.....	30
4.3.2	Kvalitativ studie	32
4.4	Sammanfattande analys och diskussion	44
4.4.1	Analys.....	45
4.4.2	Diskussion	46
5	AVSLUTNING	49
5.1	Slutsatser	49
5.1.1	Fråga I.....	49
5.1.2	Fråga II	49
5.1.3	Fråga III.....	50
5.1.4	Fråga IV	51
5.2	Framtidsutsikter	51
	KÄLLFÖRTECKNING	53
	BILAGA 1	55

FÖRORD

Äntligen når jag slutet på juristprogrammet och kan då kalla mig jur. kand. En titel som jag länge strävat efter att få titulera mig som. Skrivprocessen av uppsatsen har inneburit många timmars slit och det har inte alltid varit lätt. Nu är den dock klar, vilket jag är mycket stolt över. Trots slit, sena kvällar och helger har uppsatsen gett mig en mycket lärorik tid som jag inte skulle vilja vara utan. Med detta sagt hoppas jag att ni som läser denna uppsats också kan få något i utbyte av den.

I detta förord vill jag passa på att tacka alla fantastiska personer på mina praktikplatser på Advokaterna Hurtig and Partners och Uddevalla Åklagarkammare för all inspiration och motiverande ord under tiden hos er. Utan er hade uppsatsskrivandet definitivt varit en mycket mindre inspirerande period. Jag vill även tacka min handledare Maria Rasmussen för vägledning och stöttande ord längs vägen. Sist, men absolut inte minst, vill jag tacka min familj och mina vänner för ert enorma stöd och peppande ord under hela utbildningen. Ni är guld värda!

Efter att ha tagit mig igenom nio lärorika terminer checkar jag nu ut från juristprogrammet och ger mig ut i juristvärlden.

Göteborg, december 2018

Therese Dahlkvist

SAMMANFATTNING

År 2017 beslutade riksdagen att en lagändring beträffande straffskärpning av vissa våldsbrott skulle införas. Denna lagändring innebär bland annat att det lägsta straffet för grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. brottsbalken är skärpt från fängelse i lägst ett år till fängelse i lägst ett år och sex månader.

Straffskärpningen för grov misshandel ska inte påverka gradindelningen av brott. Först ska rättstillämparen bestämma den tillämpliga straffskalan, det vill säga gradindela ett brott. Sedan ska straffvärdet avgöras. De objektiva omständigheterna påverkar främst gradindelningen av brottet, medan de subjektiva omständigheterna främst påverkar straffvärdet. Det är samma prövningsordning som ska ske trots straffskärpningen från 2017.

Uppsatsen syftar övergripande till att undersöka hur straffskalan för grov misshandel, till följd av straffskärpningen 1 juli 2017, påverkar gradindelningen i dagens rättstillämpning. I detta ingår dels att utreda och analysera vilken effekt lagstiftaren avser åstadkomma i och med ovan nämnda lagändring gällande misshandelsbrottet, dels om effekten har uppnåtts och dels att utreda och analysera skillnaderna i hur domstolarna resonerar kring rubriceringsfrågan, innan jämfört med efter straffskärpningen.

Avsikten bakom lagändringen år 2017 är att åstadkomma en effekt där rättstillämparen ska fullfölja de önskvärda effekterna av reformen som skedde avseende våldsbrott år 2010. Då ville lagstiftaren markera att synen på våldsbrott har blivit allvarligare. Reformen 2010 skulle innebära ett skärpt straff för gärningar som innefattar våldsanvändning mot person. Denna effekt uppnåddes inte med lagändringen 2010, varpå lagstiftaren avser att höjda straff ska uppnås genom 2017 års lagändring.

Genom en granskning av domar från tingsrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö går det att se tecken på att den effekt som lagstiftaren avser åstadkomma med straffskärpningen 2017 avseende grov misshandel inte har uppnåtts fullt ut. Straffvärdena för våldsbrott mot person har i allmänhet ökat, men vid en närmare granskning är effekten av straffskärpningen 2017 inte lika tydlig.

Vidare går det att se att det finns tecken på att domstolarna kan ha förändrat sitt sätt att resonera i gradindelningsfrågan. Det finns dock vissa tecken som även pekar i motsatt riktning. Redan vid faktumet att det finns märkbara skillnader i domstolarnas resonemang utifrån vissa aspekter, kan innebära att det förekommer skillnader i domstolarnas sätt att resonera kring gradindelningsfrågan gällande misshandelsbrottet efter straffskärpningen 1 juli 2017, jämfört med innan.

Uppsatsen visar även på att det framkommer vissa mönster som tyder i viss mån på att domstolarna kan låta straffvärdet påverka gradindelningen efter straffskärpningen 2017.

FÖRKORTNINGAR

BrB   Brottsbalk (1962:700)

HD   Högsta domstolen

NJA   Nytt juridiskt arkiv

Prop.   Proposition

1 INTRODUKTION

I det första avsnittet presenteras en inledning och bakgrund till ämnet och dess problematik. Vidare beskrivs uppsatsens syften och frågeställningar och även det material och de metoder som används för att analysera uppsatsens frågor. I avsnittet redovisas även uppsatsens avgränsningar, forskningsläge, etiska överväganden och disposition.

1.1 Inledning och bakgrund

I samhället pågår en allmän debatt huruvida lagstiftaren ska skärpa straffen för brott eller inte. Ämnet kring skärpta straff är högst aktuell och de flesta medborgare torde ha en åsikt i frågan. Politikerna i de politiska partierna lovar gång på gång att det ska bli hårdare straff och i valtider avlöser vallöften inom ämnet varandra. Det är just dessa politiker som stiftar lagar.¹ Att det är politikerna som stiftar lagar, och således även skärper straffen för brott genom lagändringar, betyder att det är politiken som styr vilket brott som får vilket straff. Politiken kan sägas styra juridiken.

År 2017 beslutade riksdagen om straffskärpning av vissa våldsbrott i brottsbalken (BrB).² Denna lagändring innebär bland annat att det lägsta straffet för grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. BrB är skärpt från fängelse i lägst ett år till fängelse i lägst ett år och sex månader.³ Lagändringen innebär således en straffskärpning för grov misshandel på sex månader för det lägsta straffet. Vad denna straffskärpning har haft för effekt i dagens rättstillämpning är ännu inte utrett och det är svårt att veta vad straffskärpningen har gett för resultat.⁴ Detta utreds vidare i uppsatsen.

Uppsatsen utreder hur straffskärpningen 2017 avseende bestämmelsen om grov misshandel har tagits emot i domstolarna. Detta genom att granska avgöranden från Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätt. Denna utredning av hur dagens rättstillämpning följer lagstiftarens avsikter är intressant och viktig därför att det berör den viktiga juridiska principen om kravet på rättssäkerhet. Rättssäkerhet är ett begrepp som inte har en exakt definition. De flesta är dock överens om att i kravet på rättssäkerhet ingår förutsebarhet för utgången av rättstillämparnas beslut som en av de viktigaste faktorerna.⁵ Förutsebarhetsprincipen innebär en möjlighet för den enskilde att kunna välja om det är värt

---

¹ 1 kap. 4 § 2 st. regeringsform (1974:152).

² Proposition (prop.) 2016/17:108.

³ Jämför 3 kap. 6 § i sin tidigare lydelse i lag (2010:370) om ändring i brottsbalken med 3 kap. 6 § i sin nuvarande lydelse i lag (2017:332) om ändring i brottsbalken.

⁴ Borgeke & Månsson (2018), s. 48 f.

⁵ Zila (1990), s. 284.

det straff som kan medfölja till följd av ett visst handlande.⁶ Ur ett förutsebarhetsperspektiv är uppsatsens resultat intressanta för att se om domstolarna uppfyller det krav på rätts-säkerhet som den enskilde kan förvänta sig av rättssystemet. Dömer domstolarna på ett sätt som innebär att den enskilde inte kan förutse de eventuella följderna för ett visst handlande inskränks den viktiga juridiska principen om rättsäkerhet.

Misshandelsbrottet är ett brott som dagligen är föremål för prövning inom rättstillämpningen i Sveriges domstolar. Att det är dagligt återkommande betyder dock inte att dess paragrafer är alldeles enkla att tillämpa. Misshandelsbrottet är ett brott som är uppdelat i en skala på fyra svårhetsgrader där ringa misshandel i 3 kap. 5 § BrB ses som den mildaste graden och synnerligen grov misshandel i 3 kap. 6 § 2 st. BrB ses som den grävsta. Emellan dessa två finns misshandel av normalgraden i 3 kap. 5 § BrB och grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. BrB. Uppsatsens fortsatta fokus är framför allt på grov misshandel.

När en ny lag träder i kraft ska den gälla från datumet för ikraftträdandet.⁷ Det är dock rimligt att anta att det dröjer innan det kommer prejudicerande fall som klargör hur bedömningen ska gå till vad det gäller hur misshandelsbrottet ska bedömas efter straffskärpningen 2017. Innan det har kommit tillfredställande prejudicerande avgöranden får rättstillämparen luta sig tillbaka på förarbeten för att veta hur straffskärpningen ska tillämpas. En fundering som uppkommer är då huruvida domstolarna idag uppnår lagstiftarens avsikter bakom straffskärpningen. Denna fundering är föremål för vidare granskning i uppsatsen.

Enligt 29 kap. 1 § 1 st. BrB ska straffet bestämmas utifrån brottets tillämpliga straffskala efter brottets straffvärde. Detta innebär således att brottets rubricering ska bestämmas innan domstolens prövning fortsätter till att avgöra vilket straffvärde brottet har. I avgörandet NJA 2011 s. 89 förtydligar Högsta domstolen (HD) att gradindelningen av brott ska göras innan straffvärdesbedömningen görs. I NJA 2018 s. 574 har HD även uttalat att sambandet mellan gradindelningen av brott och bedömningen av brottets straffvärde inte får påverka prövningsordningen. När det gäller misshandelsbrottet måste domstolen alltså avgöra om den aktuella gärningen ska ses som ringa misshandel, misshandel av normalgraden, grov eller synnerligen grov misshandel. Straffvärdet ska avgöras av brottets rubricering och inte tvärtom, men hur detta fungerar i realiteten återstår att utreda. Kan det vara så att rättstillämparen påverkas av den lägsta gränsen för straffskalan innan rubriceringen för brottet har bestämts, eller är det i alla lägen rubriceringen som avgörs först? Detta är frågor som utreds i denna uppsats. Fokus ligger på att jämföra hur dagens rättstillämpning ser ut i de fall där åtal har väckts för grov misshandel som begåtts efter lagändringen, med liknande fall som prövades innan lagändringen trädde i kraft.

---

⁶ Asp & Ulväng (2013), s. 52.

⁷ 13 § lag (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med uppsatsen är att undersöka hur straffskalan för grov misshandel, till följd av straffskärpningen 1 juli 2017, påverkar gradindelningen i dagens rättstillämpning. I detta ingår dels att utreda och analysera vilken effekt lagstiftaren avser åstadkomma i och med ovan nämnda lagändring gällande misshandelsbrottet, dels om effekten har uppnåtts och dels att utreda och analysera skillnaderna i hur domstolarna resonerar kring rubriceringsfrågan, innan jämfört med efter straffskärpningen.

I enlighet med syftet behandlar uppsatsen följande frågeställningar.

- I. Vilken effekt avser lagstiftaren uppnå med sin lagändring 1 juli 2017 avseende bestämmelsen om grov misshandel?
- II. Har den effekt lagstiftaren avsett åstadkomma med sin lagändring avseende bestämmelsen om grov misshandel 1 juli 2017 uppnåtts?
- III. Har domstolarna förändrat sitt sätt att resonera kring gradindelningsfrågan gällande misshandelsbrottet efter straffskärpningen 1 juli 2017, jämfört med innan straffskärpningen?
- IV. Tenderar domstolarna att låta straffvärdet avgöra gradindelningen av misshandelsbrottet, snarare än att låta gradindelningen bestämma straffvärdet, efter att bestämmelsen för grov misshandel genomgick en straffskärpning 2017?

1.3 Metod och material

Uppsatsens frågeställningar analyseras ur ett rättsvetenskapligt perspektiv, vilket innebär att intresset ligger på rätten – både lagen och dess tillämpning. Att uppsatsen har sitt fokus kring normer och rättstillämpning innebär att den är av rättsvetenskaplig karaktär.⁸ De rättsliga frågorna analyseras systematiskt, objektivt, metodiskt och kritiskt. Detta innebär att de resultat som presenteras i uppsatsen blir samma om samma metod används till att undersöka samma problem. Med andra ord är resultaten kontrollerbara.⁹ Det föreligger krav på validitet och reliabilitet för alla vetenskapliga uppsatser, således även för denna rättsvetenskapliga uppsats. Det validitetskrav som föreligger nås upp till genom att materialet som används i uppsatsen är väl anpassat till syftet och frågeställningarna. Kravet på reliabilitet uppnås genom att materialet i uppsatsen samlas in på ett systematiskt sätt, där det finns en klar ordning för hur material samlas in och väljs ut.¹⁰

Uppsatsen behandlar aktuell rättstillämpning och tar avstamp i bestämmelsen avseende grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. BrB och de förändringar som infördes 2017. Att upp-

---

⁸ Sandgren (2015), s. 14.

⁹ Sandgren (2015), s. 13.

¹⁰ Sandgren (2015), s. 13.

satsen har en stark koppling till den rättsliga praktiken, genom att rättstillämpning granskas utöver traditionella rättskällor, innebär att undersökningen kan fungera som en bro mellan praktisk juridik och vetenskap.

Uppsatsen är uppdelad i två delar där två olika metoder används. I den första delen av uppsatsen (det andra och tredje avsnittet) används rättsdogmatisk metod. I den andra delen (det fjärde avsnittet) används istället en empirisk metod.¹¹ Båda dessa metoder presenteras nedan.

1.3.1 Rättsdogmatisk metod

Den rättsdogmatiska metoden är den metod som brukar ligga närmast till hands för en jurist att ta till för att lösa juridiska problem. Det är den metod som jurister blir upptränade i att kunna då det är den som är närmast det praktiska juridiska arbetet.¹² Inom den rättsdogmatiska metoden kan materialet som används sägas vara förutbestämt där de olika rättskällorna som används i enlighet med det som brukar kallas rättskällevärdet har olika placering i ordningen för vilken de ska beaktas.¹³ Ordningen för vilken rättskällorna ska beaktas, eller med andra ord vilken grad av auktoritet de ska sägas ha, är först lagtext som är följt av förarbeten, praxis och doktrin.¹⁴

Den rättsdogmatiska metoden brukar oftast beskrivas ha som främsta syfte att fastställa gällande rätt. Det är just därför denna metod används inom ramen för uppsatsens andra och tredje avsnitt. Dels används den rättsdogmatiska metoden för att fastställa gällande rätt och dels används den för att undersöka avsikterna bakom den gällande rätt som fastställs. När gällande rätt och dess ändamål utreds i uppsatsen granskas inte ett specifikt förhållande, utan de analyseras istället på ett mer övergripande plan i sann akademisk anda.¹⁵

Den rättsdogmatiska metoden kan ses som ett komplement till den empiriska metod som används i uppsatsens fjärde kapitel.¹⁶ Den rättsdogmatiska metoden använder sig av en kvalitativ metod där rättskällorna som används ska ha en viss auktoritet för att kunna tas i beaktande.¹⁷

---

¹¹ Sandgren (2015), s. 49.

¹² Sandgren (2015), s. 43.

¹³ Sandgren (2015), s. 44.

¹⁴ Peczenik (1995), s. 35.

¹⁵ Sandgren (2015) s. 43.

¹⁶ Den empiriska metoden presenteras närmare under avsnitt 1.3.2.

¹⁷ Sandgren (2015), 43 f.

Hur den rättsdogmatiska metoden används i uppsatsen och vilket material inom metoden som tjänar till att svara på uppsatsens frågeställningar och för att uppnå dess syfte presenteras nedan.

Uppsatsens andra avsnitt tar upp hur brottsrubricering ska göras och hur överlappande straffskalor, som är ett faktum i misshandelsbrottet, fungerar. I detta avsnitt är lagtext, praxis och doktrin de rättskällor som används. Lagtexten som behandlas inom det andra avsnittet är 29 kap. BrB, då detta behandlar hur straffmätning fungerar. Den praxis som behandlas i uppsatsen är avgöranden från HD. Det är endast avgöranden från högsta instans som kan anses vara en rättskälla enligt den klassiska rättskälleläran.¹⁸ Det är således endast avgöranden från högsta instans som hanteras som rättskälla i uppsatsen. Den doktrin som används i avsnittet är rättsvetenskaplig litteratur, närmare bestämt böcker. Den rättsvetenskapliga litteraturen kan anses vara en rättskälla enligt den klassiska rättskälleläran.¹⁹

Tyngdpunkten av det tredje avsnittet fokuseras på avsikter eller ändamål bakom bestämmelsen i 3 kap. 6 § 1 st. BrB i sin nuvarande lydelse. Den rena lagtext som behandlas inom uppsatsen härrör sig till således till BrB, mer specifikt 3 kap. gällande brott mot liv och hälsa. Vad det gäller förarbeten inom det andra avsnittet av uppsatsen används prop. 2009/10:147, prop. 2016/17:108 och NJA II 1962 s. 108, det vill säga förarbetena till bestämmelserna för misshandelsbrottet. Dessa förarbeten i form av propositioner har resulterat i lagar, varpå de ska ses som en rättskälla som innefattas i det begränsade antal källor som innefattas i rättsdogmatiken.²⁰ Även avgöranden från HD behandlas inom ramen för uppsatsens tredje avsnittet.

De krav som kan ställas på resultaten av den rättsdogmatiska studien är att de är tillförlitliga och fria från författarens värderingar. Resultaten ska således vara kontrollerbara.²¹ Detta säkerställs i uppsatsen genom att det material som används är enbart klassiska rättskällor, där ingen tolkning av materialet görs. Materialet presenteras utan att förvridas.

1.3.2 Empirisk metod

En undersökning av den faktiska rättstillämpningen genomförs, som beskrivs ovan, för att kunna besvara uppsatsens frågeställningar och uppnå dess syfte. I denna undersökning används empirisk metod. Avgörandena som ingår i rättsfallsstudien är de där den tilltalade har åtalats för grov misshandel och dömts för antingen misshandel av normalgraden

---

¹⁸ Peczenik (1995), s. 35.

¹⁹ Peczenik (1995), s. 35.

²⁰ Sandgren (2015), s. 43.

²¹ Sandgren (2015), s. 44 f.

eller grov misshandel. Empirisk metod är det begrepp som används inom rättsvetenskapen för insamlande av det material som sedan används som bas för att kunna dra allmänna slutsatser.²²

För att kunna analysera hur gällande rätt tillämpas krävs exempel från den dagliga rättstillämpningen i underrätterna, närmare bestämt används avgöranden från tingsrätterna. Avgöranden från tingsrätterna ska i sig inte ses som praxis då dessa avgöranden inte ingår i den klassiska rättskällevärdet.²³ I uppsatsen används de i en rättsfallsstudie för att få en bild av hur gällande rätt används i praktiken. Avgörandena från tingsrätterna ska ses som det material som samlats in för att kunna användas till att dra allmänna slutsatser utifrån.²⁴ Det ska påpekas att huruvida avgörandena från tingsrätterna är överklagade eller inte tas inte i beaktande, då det är avgöranden från första instans som granskas i den empiriska studien.

Då det är fråga om avgöranden från underinstanserna ska dessa inte ses som en rättskälla.²⁵ Avgörandena ska således sägas vara empiriskt material.²⁶ De slutsatser och den analys som förs är således baserad på det empiriska materialet.²⁷

Det som granskas i den empiriska studien är således förhållandet mellan åtal för grov misshandel och domsluten för samma åtal, för att komma fram till en slutsats om straffskalans betydelse för rubriceringen av brott. Rättsfall från Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätt ingår i rättsfallsstudien. Rättsfallen som ingår i studien är begränsade i tid, både vad det gäller domens datum och datum då brottet begicks. Rättsfallen delas in i två jämförelsegrupper för att kunna användas till att jämföra hur rättstillämpningen har påverkats efter straffskärpningen 1 juli 2017, där den tilltalade har åtalats för grov misshandel.²⁸ Jämförelser mellan dessa åtal är avgörande för att komma till ett resultat av uppsatsens syfte och frågeställningar.

Rättsfallsstudien är av blandad karaktär. Den är i första hand och till den största delen kvalitativ, men ett inslag av kvantitativ analys förekommer. Det resultat som kommer ur den kvantitativa delen av studien ska endast ses som ett ”nedslag i verkligheten” och exempel på hur rättstillämpningen kan se ut. Resultatet i denna del är således inte statistiskt generaliserbart, men den kan peka ut intressant fakta som analyseras vidare som en kvalitativ studie.²⁹

---

²² Sandgren (2015), s. 49.

²³ Peczenik (1995), s. 35.

²⁴ Sandgren (2015), s. 49.

²⁵ Sandgren (2015), s. 40.

²⁶ Sandgren (1996), s. 1040.

²⁷ Sandgren (2015), s. 49.

²⁸ Hur urvalet av rättsfall i dessa jämförelsegrupper har gått till förklaras ingående under avsnitt 4.1. Detta avsnitt kan läsas som en fortsättning på avsnitt 1.3.2.

²⁹ Sandgren (1996), s. 1046.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen begränsas till att enbart omfatta brottsrubriceringarna misshandel av normalgraden och grov misshandel. Andra brottsrubriceringar behandlas inte inom ramen för uppsatsen. Det andra stycket i bestämmelsen i 3 kap. 6 § BrB gällande brottsrubriceringen synnerligen grov misshandel lämnas därför utan vidare avseende. Det var inte bara grov misshandel som fick ett skärpt lägsta straff i och med lagändringen 2017. Även i bestämmelsen för synnerligen grov misshandel i 3 kap. 6 § 2 st. BrB skärptes det lägsta straffet. Det finns dock inte ett tillräckligt stort antal domar efter straffskärpningen för vissa våldsbrott 1 juli 2017 för att ett kontrollerbart resultat gällande synnerligen grov misshandel skulle kunna säkerställas, med andra ord saknas det tillräckligt med utbud avseende denna rubricering.

Då uppsatsen är begränsad i tid och utrymme kan inte alla domstolars rättstillämpning analyseras. Uppsatsen behandlar endast avgöranden från Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätt. Begränsningen till dessa tre tingsrätter görs då tingsrätterna tillhör de tre största städerna i Sverige. Att det är stora städer som väljs ut innebär att det är troligt att många brott begås just i dessa städer. Detta då det är mer folk boende runt om stora städernas tingsrätter än runt om mindre tingsrätter. Det är även en geografisk spridning av avgörandena, vilket innebär en geografisk översiktsbild. För att få ett så rättvisande resultat som möjligt används rättsfall och brottsdatum för en begränsad tid. Exakt hur rättsfallsstudien avgränsas följer nedan i det fjärde avsnittet.

Försöks-, stämplings- och medhjälpsbrott behandlas inte inom ramen för uppsatsen. Detta då det inte går att utreda hela händelseförloppet på ett tillfredställande sätt om brottet inte är fullbordat och om personen inte har begått huvudbrottet själv. I uppsatsen behandlas inte heller rättsfall där den tilltalade har blivit frikänd. Detta då utfallet av domen varken blir misshandel av normalgraden eller grov misshandel. Utgången i dessa rättsfall faller således utanför uppsatsens syfte.

I den kvalitativa delen av rättsfallsstudien kan inte hänsyn tas till alla faktorer i brottet. De faktorer som spelar roll är gärningspersonens tillvägagångssätt och de skador som uppkommit på målsäganden till följd av brottet. Även straffvärdet i domarna innefattas.

1.5 Forskningsläge

Det saknas forskning på området, vilket innebär att uppsatsen är nyskapande i sina resultat och slutsatser. Det bör även nämnas att det saknas studentuppsatser som behandlar ämnet och angriper ämnet på det sätt som görs i uppsatsen. Forskningsläget är på dessa grunder således mycket gott, då det kan sägas vara oupptäckt mark som utforskas i uppsatsen.

1.6 Forskningsetiska överväganden

I uppsatsen behandlas en mängd rättsfall och citat ur dessa. I domarna förekommer fullständiga namn på de tilltalade och på målsägandena. Visserligen är handlingarna offentliga handlingar, men då namnen inte har någon betydelse för resultatet återges de inte i beskrivningen av domarna. Istället används initialer. Detta för att bespara de omnämnda personerna det obehag som kan komma med att få namnet publicerat.

1.7 Disposition

1 Introduktion

Detta avsnitt tar upp bakgrund om ämnet för att läsaren ska få en förståelse om vad uppsatsen handlar om. Vidare tas ramen för vad som behandlas inom uppsatsen upp genom syfte och frågeställningar. Hur syftet uppnås och hur frågeställningarna besvaras tas upp under rubriken ”Metod och material”. Avgränsningar av uppsatsen och dagens forskningsläge för uppsatsen tas även upp under det första avsnittet.

2 Gradindelning av brott

Detta avsnitt tar upp bakgrunden till hur gradindelning av brott fungerar och hur överlappande straffskalor ska användas. Fokus är på misshandelsbrottet.

3 Grov misshandel

Detta avsnitt handlar om avsikter bakom och jämförelser av bestämmelsen gällande grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. BrB. Det andra avsnittet är således viktigt för att läsaren ska få den djupa förståelse av gällande rätt och ändringar i bestämmelsen som krävs, för att förstå den effekt som ska granskas och analyseras under det fjärde avsnittet av uppsatsen.

4 Rättsfallsstudie

Detta avsnitt behandlar rättsfallsstudien i uppsatsen. Avsnittet går igenom hur avgörandena i rättsfallsstudien har valts ut och hur studien genomförs. Både de kvantitativa och kvalitativa resultaten presenteras i detta avsnitt. I det fjärde avsnittet tas resultat fram genom att granska och jämföra domar från Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätt. Resultaten som presenteras analyseras och diskuteras i avsnittet.

5 Avslutning

Detta avsnitt innehåller slutsatser av uppsatsens resultat, analyser och diskussioner. Framtidsutsikter diskuteras även inom ramen för det femte avsnittet.

2 GRADINDELNING AV BROTT

Detta avsnitt är en förutsättning för att läsaren ska förstå hur prövningsordningen ser ut när det gäller gradindelningen av ett brott. Det andra avsnittet tar således i förlängningen sikte på frågan om domstolarna tenderar att låta straffvärdet avgöra gradindelningen av misshandelsbrottet, snarare än att låta gradindelningen bestämma straffvärdet, efter att bestämmelsen om grov misshandel genomgick en straffskärpning 2017. Detta då det krävs kunskaper om prövningsordningen för bedömningen av brott för att förstå ovan nämnda fråga och resonemanget kring den.

Då uppsatsen behandlar straffskalans betydelse när det kommer till rubricering av brott, genom att fokusera på grov misshandel, är det nödvändigt att läsaren förstår hur det fungerar inom rättstillämpningen när brott rubriceras och vilken straffskala som ska användas. Vissa brott är även gradindelade och har överlappande straffskalor, vilka kan vara svåra att förstå hur de är tänkta att användas. För den fortsatta förståelsen av uppsatsen krävs att läsaren känner till vad gradindelning av brott är. Vidare krävs kunskap i hur de överlappande straffskalorna inom dessa gradindelade brott ska användas. Detta förklaras således nedan tillsammans med förklaringen av hur brottsrubricering görs.

En gradindelning av ett brott innebär att brottet är uppdelat i mindre svårhetsgrader.³⁰ I avgörandet NJA 2018 s. 574 har HD uttalat hur gradindelningen av misshandelsbrottet ska ske. I avgörandet poängterar HD att brott som är uppdelade i olika grader innebär att varje grad av brottet ska ses som en egen brottstyp. De uttryck som brukar användas vid gradindelade brott är ”ringa” och ”grovt” brott. Det innebär således att ett ringa brott räknas som ett eget brott och ett grovt brott räknas också som ett helt eget brott.³¹ Gradindelningen av brott innebär flera brott inom en grundläggande brottstyp, exempelvis misshandel som är uppdelat i fyra olika svårhetsgrader.³²

2.1 Brotts rubricering

När rättstillämpare i en domstol ska ta ställning till hur ett brott ska bedömas ska de ta reda på den tillämpliga straffskalan.³³ För att veta vilken straffskala som är tillämplig krävs att en brottsrubricering av gärningen sker först. Detta återfinns i 29 kap. 1 § 1 st. BrB. Rör det sig om ett brott som är gradindelade ska brottets svårhetsgrad fastställas.³⁴ När domstolarna tar ställning till vilken grad av en grundläggande brottstyp som en gärning ska bedömas falla in under, ska de ta hänsyn till alla omständigheter som lagts

---

³⁰ Borgeke & Heidenborg (2016), s. 166.

³¹ Asp & Ulväng (2013), s. 27.

³² 3 kap. 5 § BrB och 3 kap. 6 § BrB.

³³ Borgeke & Heidenborg (2016), s. 44.

³⁴ Borgeke & Månsson (2018), s. 49.

fram.³⁵ En grundläggande brottstyp kan exempelvis vara misshandel, som sedan är uppdelat i flera svårhetsgrader.

När det talas om att det ska tas hänsyn till alla omständigheter innebär det att de omständigheter som är relevanta för brottets straffvärde ska tas i beaktande. Straffvärdet och gradindelningen är inte helt lätta att sära på, då de kan sägas följa varandra. Oftast innebär ett straffvärde som överstiger gränsen för grov misshandel att brottet också ska rubriceras som grovt.³⁶ Gradindelningen av ett brott innebär dock att de objektiva omständigheterna ska vägas in i bedömningen, till skillnad från vid bedömningen av straffvärdet.³⁷ De objektiva omständigheter som ska vägas in i gradindelningen av brottet återfinns i 29 kap. 1–2 §§ BrB. Dessutom finns det subjektiva omständigheter som kan ge utslag på gradindelningen, trots huvudregeln att det är de objektiva omständigheterna som påverkar gradindelningen. Dessa subjektiva omständigheter återfinns i 29 kap. 3 § p. 1 BrB (provokation) och 29 kap. 3 § p. 4 BrB (stark medkänsla).³⁸

Den subjektiva bedömningen tas sedan i beaktande vid bedömningen av straffvärdet, efter att domstolen har kommit fram till vilken som är den tillämpliga straffskalan att hålla sig inom.³⁹ Att den subjektiva bedömningen ska göras när den tillämpliga straffskalan är bestämd förtydligar faktumet att gradindelningen av brott ska ske innan man ser till straffskalan. De omständigheter som ska tas i beaktande vid bedömningen av straffvärdet återfinns i 29 kap. 1–3 §§ BrB.⁴⁰ De subjektiva omständigheterna kan innebära att straffvärdet faller utanför den tillämpliga straffskalan, även om brottet ska ha kvar sin gradindelning. Exempelvis kan en gärning som gradindelas som grov misshandel få ett straffvärde av enbart ett år och fyra månader till följd av beaktandet av de subjektiva omständigheterna i straffvärdesbedömningen.⁴¹

2.1.1 Vad säger praxis?

I avgörandet NJA 2011 s. 89 förtydligar HD att gradindelningen av brott ska göras innan straffvärdesbedömningen görs. HD konstaterar att när man avgör vilken grads bestämelse som är tillämplig för brottet ska man se till den aktuella bestämmelsens utformning. HD tar upp misshandelsbestämmelsen som utgångspunkt. Misshandelsbestämmelsens utformning innebär att en person ska ha tillfogat en annan person kroppsskada eller smärta för att misshandel ska aktualiseras. Den, av uppsåt, täckta skadan eller smärtan är sedan avgörande för vilken gradindelning som brottet får, tydliggör HD.

---

³⁵ Asp & Ulväng (2013), s. 27.

³⁶ Asp & Ulväng (2013), s. 27 f.

³⁷ Borgeke & Månsson (2018), s. 49.

³⁸ Jareborg & Zila (2014), s. 107 f.

³⁹ Borgeke & Heidenborg (2016), s. 168 f.

⁴⁰ Jareborg & Zila (2014), s. 105.

⁴¹ Asp & Ulväng (2013), s. 28.

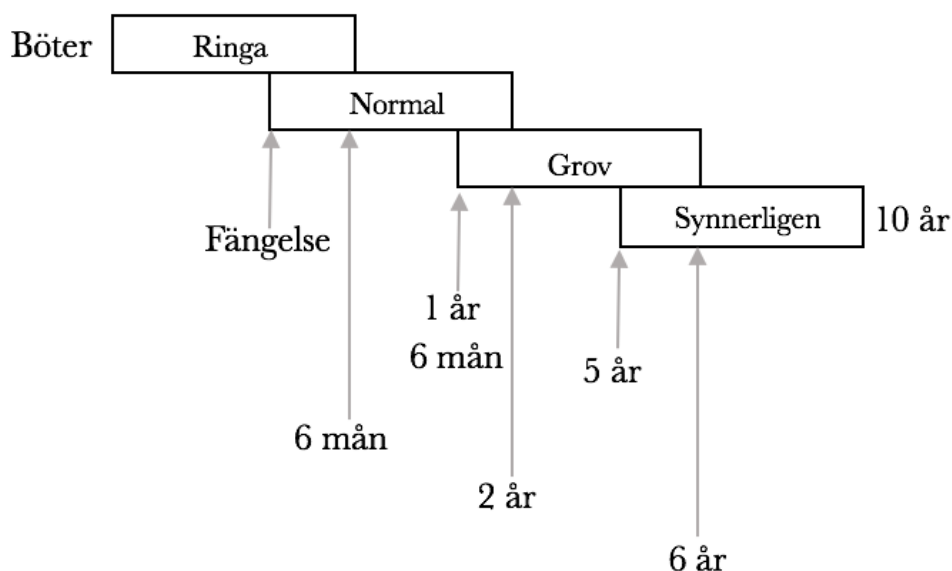
Även i NJA 2018 s. 574 klargör HD i vilken ordning prövningsordningen av ett brott ska vara. Vilket brott, eller således inom vilken grad som brottet ska rubriceras ska avgöras innan straffvärdesbedömningen tas i beaktande, klargör HD. I avgörandet har HD även uttalat att sambandet mellan gradindelningen av brott och bedömningen av brottets straffvärde inte får påverka prövningsordningen. Prövningsordningen ska således alltid vara densamma och ska inte påverkas av vilken straffskala brottet har.

I samma avgörande, NJA 2018 s. 574, förklarar HD att de exemplifierande omständigheter som tas upp i bestämmelsen för grov misshandel inte är uteslutande eller obligatoriska för att kunna rubricera en gärning som grov. En helhetsbedömning av samtliga omständigheter ska göras av domstolarna vid rubriceringen, men utgångspunkten ska vara bestämmelsens utformning.

2.2 Överlappande straffskalar

I alla gradindelade brott finns något som kallas för överlappande straffskalar. Med överlappande straffskalar menas att det lägsta straffet för en grövre grad av brottet faller inom ramen för en lägre grads straffskala. Man kan säga att den grövre gradens straffskala börjar innan den mildare gradens straffskala har slutat. De överlappar varandra.⁴²

Bild 1 - illustration över hur överlappande straffskalar fungerar

Bild 1 ovan tydliggör hur överlappande straffskalar fungerar i teorin. Exemplet är från misshandelsbrottet, då detta är ett exempel på ett gradindelade brott med överlappande

⁴² Borgeke & Månsson (2018), s. 49.

straffskalor. Med detta menas att det finns ringa misshandel i 3 kap. 5 § BrB där straffskalan är böter eller fängelse i högst sex månader, misshandel av normalgraden i 3 kap. 5 § BrB där straffskalan är fängelse i högst två år, grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. BrB där straffskalan är fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år samt synnerligen grov misshandel i 3 kap. 6 § 2 st. BrB där straffskalan är fängelse i lägst fem år och högst 10 år. Överlappningen av straffskalorna för ringa misshandel och misshandel av normalgraden blir således den fängelseperiod som döms ut där det är fråga om sex månader eller kortare. Överlappningen av straffskalorna för misshandel av normalgraden och grov misshandel blir således från fängelse ett år och sex månader till fängelse två år. Överlappningen av straffskalorna för grov misshandel och synnerligen grov misshandel är således från fängelse i fem år till fängelse i sex år.

2.2.1 Den överlappande delen av straffskalan

Den överlappning som finns i straffskalorna används mycket sällan, eller nästan aldrig. Anledningen till att det är mycket ovanligt att den övre delen av straffskalan används är då det är svårt att hitta skäl till att låta det lägre brottets straffvärde ligga över den grövre gradens straffskala.⁴³ Exempelvis torde det vara underligt att låta en gärning få ett straffvärde av två år som faller inom normalgraden av misshandel, eftersom straffskalan för grov misshandel redan börjar på ett år och sex månader. Det talas om en praktisk straffskala som inte innefattar den del som är överlappande.⁴⁴ Den praktiska straffskalan slutar, för den mildare graden av brottet, där straffskalan för det grövre brottet börjar. Den praktiska straffskalan går således upp till fängelsenivå för ringa misshandel, upp till fängelse ett år och sex månader för misshandel av normalgraden, fängelse mellan lägst 1 år och sex månader och fängelse högst fem år för grov misshandel och fängelse lägst 5 år och högst 10 år för synnerligen grov misshandel.

De gånger domstolarna har valt att använda den överlappande delen av straffskalan är exempelvis då det finns anledning att skärpa straffet med anledning av tidigare brottslighet hos den tilltalade, i enlighet med 29 kap. 4 § BrB.

---

⁴³ Borgeke & Månsson, s. 49.

⁴⁴ Borgeke & Månsson, s. 49.

3 GROV MISSHANDEL

Detta avsnitt tar sikte på frågan om vilken effekt lagstiftaren avser uppnå med sin lagändring avseende bestämmelsen för grov misshandel 1 juli 2017. En analys av och en diskussion kring de resultat som presenteras förs nedan i avsnittet.

Nedan presenteras bestämmelsen om grov misshandel i sin nuvarande form och dess form innan straffskärpningen 1 juli 2017. För att förstå vilken effekt lagstiftaren varit ute efter vid straffskärpningen presenteras även avsikterna bakom bestämmelsen. Vilka omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om en misshandel ska vara av normalgraden eller grov redovisas även nedan. Att läsaren förstår grunderna för bestämmelsen avseende grov misshandel är en förutsättning för att kunna få ett utbyte av rättsfallsstudien nedan.

För att förstå innebörden av bestämmelsen om grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. BrB krävs att man förstår innebörden av bestämmelsen om misshandel av normalgraden. Denna återfinns i 3 kap. 5 § BrB. Bestämmelsen i 3 kap. 5 § BrB lyder följande.

”Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Lag (1998:393)”

3.1 Bestämmelsen i sin lydelse innan 1 juli 2017

Nedan följer lydelsen av 3 kap. 6 § 1 st. BrB som var gällande mellan 1 juli 2010 och 30 juni 2017. Denna lydelse var således lydelsen för bestämmelsen om grov misshandel innan straffskärpningen 1 juli 2017.

”Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov misshandel till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. [...] Lag (2010:370).”

Straffskalan för grov misshandel var under denna tid mellan fängelse i lägst ett år och högst i sex år. Det som läsaren ska fästa uppmärksamheten på är det lägsta straffet som var fängelse i ett år. Det är denna gräns som sedermera har varit föremål för en lagändring.

3.1.1 Avsikter bakom bestämmelsen i sin tidigare lydelse

I förarbetena till bestämmelsen som gällde mellan 1 juli 2010 och 30 juni 2017 går det att utläsa att lagändringen 2010 skulle innebära en generell skärpning av straffen avseende allvarliga våldsbrott. Detta genom att rättstillämparen, genom lagändringen 2010, skulle ta hänsyn till om gärningen inneburit ”ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person” vid straffvärdesbedömningen. Straffskalan gällande grov misshandel delades upp till att gälla två brott – grov misshandel och synnerligen grov misshandel.⁴⁵

Lagändringen, eller reformen, 2010 skedde eftersom lagstiftaren ville markera att synen på våldsbrott har blivit allvarligare. Lagstiftaren valde att ändra straffbestämmelserna gällande gradindelningen, huruvida en gärning ska rubriceras som grov misshandel eller misshandel av normalgraden, för att fler brott skulle kunna bestämmas som grova.⁴⁶ Detta då lagstiftaren ansåg att det var angeläget att höja straffnivån för grov misshandel. I rättstillämpningen användes till största del endast den nedre delen av straffskalan, varpå lagstiftaren år 2010 valde att dela upp de grövsta misshandelsbrotten. Förhoppningen var att uppnå en större spännvidd avseende straffen för grov misshandel.⁴⁷

Effekten lagstiftaren avsåg uppnå var således att åstadkomma ett höjt straff för våldsanvändningar mot person. Detta skulle göras genom att ändra den grundläggande bestämmelsen för straffvärde i 29 kap. 1 § BrB. Som det nämns ovan, innebar ändringen av bestämmelsen att man nu skulle ta hänsyn till om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person vid straffvärdesbedömningen.⁴⁸ Speciellt för misshandelsbrottet ville lagstiftaren nå effekten av ett höjt snittstraff för grov misshandel.⁴⁹

HD tolkade lagändringen som att lagstiftaren avsåg uppnå en förskjutning mellan de olika graderna av misshandelsbrottet. Detta innebär då att fler fall än tidigare skulle rubriceras som grova.⁵⁰ Denna åsikt fastställdes även av HD i ett senare avgörande.⁵¹

3.2 Bestämmelsen i sin lydelse efter 1 juli 2017

Den nuvarande lydelsen av bestämmelsen i 3 kap. 6 § 1 st. BrB följer nedan. Denna lydelse är således tillämplig till följd av straffskärpningen 1 juli 2017.

---

⁴⁵ Prop. 2009/10:147, s. 1.

⁴⁶ Prop. 2009/10:147, s. 10.

⁴⁷ Prop. 2009/10:147, s. 50.

⁴⁸ Prop. 2009/10:147, s. 12 ff.

⁴⁹ Prop. 2009/10:147, s. 52.

⁵⁰ NJA 2011 s. 89.

⁵¹ NJA 2013 s. 1155.

”Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov misshandel till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. [...] Lag (2017:332).”

Bestämmelsen i sin nuvarande lydelse innebär en straffskala mellan fängelse i lägst ett år och sex månader och högst i sex år. Den lägsta gränsen i straffskalan har höjts med ett halvår genom lagändringen som skedde 2017, medan den högre gränsen är densamma. Bestämmelsen i sin övriga lydelse har inte ändrats genom lagändringen.

3.2.1 Avsikter bakom bestämmelsen i sin nuvarande lydelse

I förarbetena till den nuvarande lydelsen av bestämmelsen i 3 kap. 6 § 1 st. BrB kan man läsa att straffskärpningen 1 juli 2017 inte ska påverka bedömningen av vilken svårhetsgrad ett brott ska tillhöra. Detta innebär således att ett brott som bedömdes som grov misshandel innan straffskärpningen trädde i kraft ska bedömas likadant idag, med skillnaden att straffet har blivit skärpt. Det som påverkas av straffskärpningen är att det blir ett ökat tillämpligt utrymme att döma inom den praktiska straffskalan för den lägre graden av brottet. Numera går den praktiska straffskalan för misshandel av normalgraden upp till fängelse i ett år och sex månader, jämfört med upp till fängelse i ett år innan straffskärpningen.⁵² Det praktiska utrymmet för domstolarna att döma för misshandel av normalgraden har således ökat med sex månader efter straffskärpningen 2017.

Det som lagstiftaren avser uppnå med lagändringen 1 juli 2017 är att förstärka effekten av reformen 2010, som presenteras ovan. Effekten, som 2010 års reform skulle uppnå, förstärks genom punktvis riktade insatser i lagändringen 2017. Med punktvis riktade insatser avses att straffskalorna för *vissa* våldsbrott skärps.⁵³ De punktvis riktade insatserna är annorlunda mot 2010 års reforms generella skärpning av straffen avseende våldsanvändning mot person.⁵⁴ I de skärpta straffskalorna i 2017 års lagändring ingår således bestämmelsen för grov misshandel.

Avsikten bakom 2010 års reform var, som nämns ovan, att ta kraftigare tag mot uppsåtligt allvarligare våldsanvändning. Lagstiftaren avser med lagändringen år 2017 nå effekten av att förverkliga den tidigare reformens syfte. Detta genom att skärpa straffskalorna för vissa våldsbrott. Genom skärpta straffskalor ska således en kraftigare reaktion mot uppsåtlig våldsanvändning uppnås.⁵⁵ Syftena för lagändringen 2010 och 2017 är desamma, men de uppnås genom olika sätt att lagstifta. Lagändringen 2010 kan sägas ha haft viss

---

⁵² Prop. 2016/17:108, s. 51.

⁵³ Prop. 2016/17:108, s. 27.

⁵⁴ Jämför med avsnitt 3.1.1.

⁵⁵ Prop. 2016/17:108, s. 25.

effekt, men inte för alla brott och inte i den grad som avsågs. Lagändringen 2017 är till följd av detta en konkret höjning av straffskalorna för vissa våldsbrott, det kan ses som en slags punktmarkering på speciellt klandervärda våldsbrott mot person.⁵⁶

3.2.2 Rekvisit för bedömningen av grov misshandel

I bedömningen om en gärning ska rubriceras som grov misshandel, till skillnad från att den rubriceras som misshandel av normalgraden, ska vissa omständigheter beaktas speciellt. Omständigheterna, eller rekvisiten, som presenteras är de omständigheter som nämns i bestämmelsen avseende grov misshandel i 3 kap. 6 § 1 st. BrB. Dessa omständigheter redovisas en efter en nedan.

3.2.2.1 Gärningen var livsfarlig

Den första omständigheten som ska tas i beaktande, när det ska bedömas om en misshandel ska rubriceras som grov, är om det varit fråga om en livsfarlig gärning. Att en gärning är livsfarlig innebär att det är gärningsmannens handlande och motiv som är fokus för bedömningen. Målsägandens skador påverkar således inte denna bedömning. Att en gärning är livsfarlig innebär att gärningsmannens uppsåt ska ha täckt risken för målsägandens liv. När det förekommer gärningar som innefattar angrepp med skjut- eller eggvapen då gärningsmannen saknar kontroll för följderna för sitt handlande kan det vara aktuellt att rubricera dessa som grov misshandel.⁵⁷

3.2.2.2 Svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom

En annan omständighet som ska tas i beaktande vid bedömningen om det varit fråga om en grov misshandel är om gärningsmannen har tillfogat målsäganden en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom. Med svår kroppsskada menas exempelvis förlust av talförmåga, syn eller hörsel. Andra exempel är svårt lyte eller annat kroppsligt men.⁵⁸ Svår kroppsskada kan även innebära de skador som har stor betydelse för målsäganden, men som inte är speciellt svåra rent anatomiskt.⁵⁹ Allvarlig sjukdom innefattar de sjukdomstillstånd som normalt sett är att anses som allvarliga, men att de i det särskilda fallet är av mindre allvarlig form.⁶⁰

---

⁵⁶ Prop. 2016/17:108, s. 26.

⁵⁷ NJA 2011 s. 89.

⁵⁸ NJA II 1962 s. 108.

⁵⁹ NJA 2018 s. 574.

⁶⁰ NJA II 1962 s. 108.

3.2.2.3 Särskild hänsynslöshet eller råhet

Ytterligare en omständighet som ska tas i beaktande vid bedömningen av om en misshandel är grov är om gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Särskild hänsynslöshet och råhet innebär alltid att gärningsmannens hänsynslöshet ska gå klart över det som ligger i att tillfoga den aktuella skadan på målsäganden. Om gärningsmannen tar till gärningen för att uppnå ett visst ändamål, så kallat instrumentellt våld, brukar det ses som värre än impulsstyrt våld. Har gärningsmannen som ändamål att skada eller plåga målsäganden kan det ses vara särskilt hänsynslöst eller rått. Har gärningen varit särskilt integritetskränkande i sin form, gärningen varit riktad mot ett barn, handikappad eller på annat sätt en skyddslös person kan gärningen klassificeras som särskilt hänsynslös eller rå. Inom detta begrepp kan det även vara fråga om flera gärningsmän som ger sig på en ensam målsägande eller om gärningen fortsätter då målsäganden är försvarslös.⁶¹

3.3 Sammanfattande analys och diskussion

I denna del av det tredje avsnittet presenteras en analys och en diskussion kring de resultat som framkommer ovan i kapitlet. Det tredje avsnittet besvarar uppsatsens första frågeställning. Den sammanfattande analysen med en diskussion kring denna presenteras nedan.

3.3.1 Analys

Bestämmelsen gällande grov misshandel har inte förändrats, i och med straffskärpningen 2017, annat än att det lägsta straffet har höjts. Det höjda straffet avseende grov misshandel ska dock inte påverka prövningsordningen, som presenteras i det andra avsnittet, när domstolarna avgör vilken grad av misshandelsbrottet som en gärning tillhör.

Vid en jämförelse av avsikterna bakom bestämmelsen avseende grov misshandel i sin lydelse före och efter straffskärpningen 2017 kan man se skillnader. En skillnad är hur lagstiftaren resonerat kring hur effekten ska uppnås. I 2010 års reform torde lagstiftaren ha trott att effekten av skärpta straff skulle uppnås genom en generell höjning. Att lagstiftaren väljer att i den senare lagändringen, från 2017, ändra på sitt sätt att lagstifta torde innebära att den förra metoden inte har uppnått sitt syfte.

Effekten lagstiftaren har velat uppnå, med både 2010 och 2017 års lagändring, kan sägas vara densamma. Trots detta är lagändringarnas fokus inte detsamma. 2010 års lagändring

---

⁶¹ NJA 2011 s. 89.

fokuserade på *alla* brott med allvarlig våldsanvändning mot person. Den senare lagändringen, från 2017, skärpte straffskalorna för *vissa* allvarliga våldsbrott. Den tidigare metoden för att uppnå högre straff för allvarliga våldsbrott torde vara för abstrakt för att uppnå sitt syfte. Det kan vara därför lagstiftaren försöker uppnå syftet genom ett mer konkret ingripande.

3.3.2 Diskussion

Diskussionen är baserad på ovan presenterade resultat och analys, men den innehåller personliga åsikter och tolkningar. Läsaren är således fri att göra andra tolkningar utifrån de resultat och den analys som presenteras ovan.

Effekten lagstiftaren avser uppnå med 2017 års straffskärpning är tydlig. Detta får anses vara en positiv aspekt ur ett förutsebarhetsperspektiv och således positivt ur rättssäkerhetsperspektivet. Detta då tydlighet i vad lagstiftaren avser uppnå med sina lagändringar kan underlätta för domstolarna i sin rättstillämpning. En tydlighet i vad som avses uppnås med straffskärpningen 1 juli 2017 kan leda till enhetliga domslut, vilket torde leda till rättssäkerhet genom att domsluten är förutsebara.

Ur ett förutsebarhetsperspektiv kan den generella lagstiftningstekniken, som användes i lagändringen 2010, anses problematisk. Detta då det kan vara svårt för den enskilde att förutse vad för straff en gärning kan resultera i, då straffskalan inte ändrades i och med lagändringen. Det kan, mot bakgrund av det anförda, funderas på om det är rättssäkert att försöka uppnå en effekt på detta sätt.

Å andra sidan kan det anses vara positivt ur ett förutsebarhetsperspektiv att lagstiftaren fortsätter att försöka uppnå den effekt man tidigare avsett uppnå. Att lagstiftaren fullföljer avsikter med tidigare lagstiftning får anses vara positivt ur ett förutsebarhetsperspektiv. Detta förutsätter dock att domstolarna tillämpar den nya lagstiftningen på ett förutsebart sätt.

4 RÄTTSFALLSSTUDIE

I det fjärde avsnittet av uppsatsen görs en rättsfallsstudie. Först följer tillvägagångssättet för hur studien görs – både vad det gäller insamling av material att granska och hur urvalsprocessen har gjorts. Resultaten av denna rättsfallsstudie presenteras nedan i löpande text och med hjälp av diagram. Diagrammen presenteras ihop med en direkt analys av dem. Att presentationen av både resultat och analys görs tillsammans är för att det ska vara lättare för läsaren att koppla samman vilken analys som hör till vilket resultat. Det är även för att skapa ett bättre sammanhang. I den kvalitativa delen av rättsfallsstudien förs även en diskussion kring resultaten och analysen i direkt anslutning. I slutet av det fjärde avsnittet presenteras en sammanfattande analys och en diskussion kring resultaten.

4.1 Tillvägagångssätt för rättsfallsstudien

Detta är en uppsats som är begränsad i både tid och utrymme, vilket innebär att alla Sveriges domstolars rättsfall gällande grov misshandel inte kan analyseras.⁶² Tillvägagångssättet för hur insamlingen och urvalet av vilka rättsfall som granskas inom ramen för uppsatsen beskrivs nedan.

Det som presenteras nedan, under avsnitt 4.1, är en del av metod- och materialavsnittet för uppsatsen. Det presenteras i samband med att rättsfallsstudien görs för att det ska vara lättare för läsaren att få ett sammanhang. Det är således mer logiskt att den specifika förklaring om hur rättsfallsstudiens material har samlats in kommer i direkt anslutning till att rättsfallsstudien presenteras.

4.1.1 Insamling av rättsfall

För att få en översikt över alla målnummer som behandlar saken ”grov misshandel” och ”grov misshandel m.m.” inom ramen för uppsatsens avgränsningar kontaktades Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätt. Begäran som gjordes vid denna kontakt hos domstolarna lyder följande. ”Det som efterfrågas är en lista på målnummer där den tilltalade har åtalats för grov misshandel. Domens datum ska vara mellan datumen 2016-10-01 och 2018-09-30.”⁶³ Denna begäran resulterade i en lista från respektive domstol över alla deras målnummer som behandlade saken ”grov misshandel m.m.”. Det är listan över målnummer som respektive domstol har sammanställt som har använts som grund för det urval av rättsfall som har gjorts i uppsatsen.

---

⁶² Vilka avgränsningar som har gjorts beskrivs i detalj under avsnitt 1.4.

⁶³ Kontakt med domstolarna har tagits via respektive domstols avdelning för arkivering via e-post.

Antal träffar för saken ”grov misshandel” och ”grov misshandel m.m.” blev 74 från Stockholms tingsrätt, 114 från Göteborgs tingsrätt och 68 från Malmö tingsrätt.

4.1.2 Urval

En första sällning av domarna som samlats in från domstolarna i de tre tingsrätterna gjordes genom att sälla bort försöksbrotten och de domar där den tilltalade har åtalats för synnerligen grov misshandel. Dessa brottsrubriceringar faller utanför ramen för uppsatsens syfte och frågeställningar.

Nästa steg i urvalet innebar en sällning av domar där den tilltalade har blivit frikänd eller dömd för annat än misshandel av normalgrad eller grov misshandel. Detta för att dessa domar inte bidrar till att svara på uppsatsens frågeställningar och inte heller bidrar till att uppfylla uppsatsens syfte.

En fortsatt sällning gjordes därefter på brottsdatum. De brottsdatum som granskats inom ramen för uppsatsen var 2016-07-01 till och med 2018-06-30, det vill säga ett år innan lagändringen trädde i kraft och ett år efter. Datum för avgörandet har således ingen självständig betydelse, utan hade vid begäran av listan över målnummer hos domstolarna funktionen av en avgränsning. För att kunna få ett rättvisande urval av domar i antal som var jämförbart med varandra gjordes en uppdelning av domar från 2016-10-01 till och med 2017-09-30 och 2017-10-01 till och med 2018-09-30. Inom ramen för domsdatum 2016-10-01 till och med 2017-09-30 valdes endast de domar ut där brottsdatum är 2016-07-01 till och med 2017-06-30 (”jämförelsegrupp 1”). Inom ramen för domsdatum 2017-10-01 till och med 2018-09-30 valdes domar ut som har brottsdatum 2017-07-01 till och med 2018-06-30 (”jämförelsegrupp 2”). Brottsdatum som ligger inom ett år innan straffskärpningen hamnade således i den första jämförelsegruppen och brottsdatum som ligger inom ett år efter straffskärpningen hamnade således i den andra jämförelsegruppen.

4.1.2.1 Jämförelsegrupp 1

Det antal domar från Stockholms tingsrätt som är kvar i jämförelsegrupp 1, efter urvalet, är 10 stycken. Det antal domar från Göteborgs tingsrätt som är kvar i jämförelsegrupp 1, efter urvalet, är 29 stycken. Det antal domar från Malmö tingsrätt som är kvar i jämförelsegrupp 1, efter urvalet, är 12 stycken. Totalt antal domar som ingår i jämförelsegrupp 1 är 51 stycken. Antal åtal för grov misshandel inom ramen för dessa rättsfall är 65 stycken.

I jämförelsegrupp 1 ingår således: ”Stockholm dom 1” till och med ”Stockholm dom 10”, ”Göteborg dom 1” till och med ”Göteborg dom 29” och ”Malmö dom 1” till och med ”Malmö dom 12”.

4.1.2.2 Jämförelsegrupp 2

Det antal domar från Stockholms tingsrätt som är kvar i jämförelsegrupp 2, efter urvalet, är 13 stycken. Det antal domar från Göteborgs tingsrätt som är kvar i jämförelsegrupp 2, efter urvalet, är 20 stycken. Det antal domar från Malmö tingsrätt som är kvar i jämförelsegrupp 2, efter urvalet, är 13 stycken. Totalt antal domar som ingår i jämförelsegrupp 2 är 46 stycken. Antal åtal för grov misshandel inom ramen för dessa rättsfall är 77 stycken.

I jämförelsegrupp 2 ingår således: ”Stockholm dom 11” till och med ”Stockholm dom 23”, ”Göteborg dom 30” till och med ”Göteborg dom 49” och ”Malmö dom 13” till och med ”Malmö dom 25”.

4.2 Premisser för rättsfallsstudien

Rättsfallsstudien är av både kvalitativ och kvantitativ natur. Resultaten som redovisas är således av varierande slag.⁶⁴ Premisserna för rättsfallsstudien är, till följd av studiens både kvalitativa och kvantitativa natur, delad. Den kvalitativa delen av rättsfallsstudien presenteras i löpande text, med en mer utförlig förklaring än av presentationen av rättsfallsstudiens kvantitativa del. Den kvantitativa delen presenteras istället i form av diagram, med en mer grundläggande förklaring än för den kvalitativa delen av rättsfallsstudien. Den kvalitativa delen av rättsfallsstudien ska ses som tyngdpunkten i studien.

Den kvantitativa delen av rättsfallsstudien tar således sikte på frågorna huruvida den effekt lagstiftaren avser uppnå med sin lagändring avseende bestämmelsen för grov misshandel 1 juli 2017 uppnåtts och huruvida domstolarna tenderar att låta straffvärdet avgöra gradindelningen av misshandelsbrottet, snarare än att låta gradindelningen bestämma straffvärdet, efter att bestämmelsen för grov misshandel genomgick en straffskärpning 2017. I den kvantitativa delen har alla åtal för grov misshandel från de utvalda domarna räknats. Det som är av betydelse är antalet åtal i domarna. Antalet åtal kan således skilja sig från antalet domar.

Den kvalitativa delen av rättsfallsstudien tar sikte på samma frågor som den kvantitativa delen av rättsfallsstudien, men på ett djupare plan. Dessutom fokuserar den kvalitativa delen av rättsfallsstudien på frågan huruvida domstolarna har förändrat sitt sätt att resonera kring gradindelningsfrågan gällande misshandelsbrottet efter straffskärpningen 1 juli 2017, jämfört med innan straffskärpningen. De avgöranden som används i den kvalitativa delen av rättsfallsstudien är alla avgöranden i jämförelsegrupp 1 och i jämförelsegrupp 2 där det finns ett resonemang i rubriceringsfrågan och/eller i bedömningen av straffvärdet.

---

⁶⁴ Sandgren (2015), s. 49 f.

4.3 Resultat och analys av rättsfallsstudien

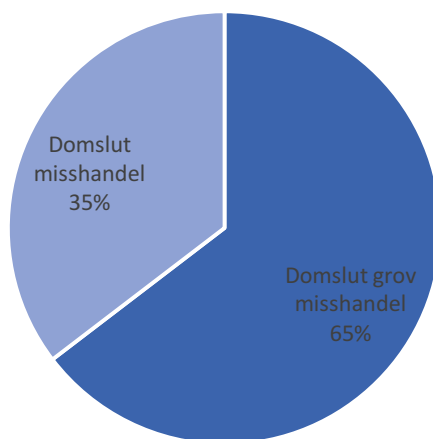
I detta avsnitt presenteras och analyseras de resultat som framkommer i en granskning av avgörandena i jämförelsegrupp 1 och jämförelsegrupp 2. Vidare förs en diskussion kring resultaten i direkt samband med den presenterade analysen av resultaten. Först presenteras resultat, analys och diskussion gällande den kvantitativa delen av rättsfallsstudien. Efter detta presenteras resultat, analys och diskussion gällande den kvalitativa delen av rättsfallsstudien.

4.3.1 Kvantitativ studie

Rättsfallsstudien består, som tidigare nämns, av en kvantitativ del. Det som behandlas under denna del av rättsfallsstudien är en jämförelse av hur domstolarna har dömt för brott begångna innan straffskärpningen, jämfört med hur de har dömt för åtal för brott begångna efter straffskärpningen. Resultaten i den kvantitativa delen ska ses som en översikt på hur rättstillämpningen har förändrats från innan straffskärpningen, jämfört med efter straffskärpningen. I denna del av rättsfallsstudien presenteras resultaten nedan i diagram med tillhörande förklaring och analys. Därefter förs en diskussion kring resultaten.

Diagram 1 – Domstolarnas dömande avseende åtalen för grov misshandel före straffskärpningen 1 juli 2017

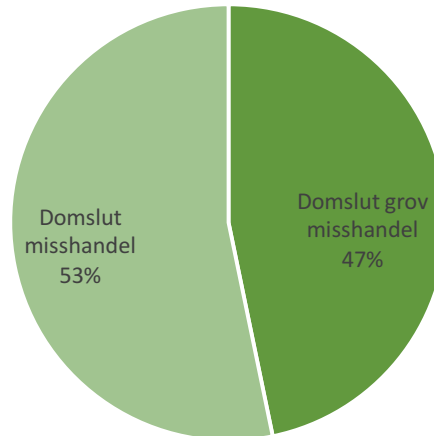
Åtal för grov misshandel i jämförelsegrupp 1

I *Diagram 1* går det att utläsa att resultatet innebär att av de 65 åtal som granskas har 65 % av dessa slutat i ett domslut för grov misshandel, medan 35 % av dessa har slutat i ett domslut för misshandel. Detta innebär i antal att 42 åtal för grov misshandel ledde till ett domslut av detsamma, medan 23 åtal för grov misshandel istället ledde till ett domslut för misshandel.

Diagram 2 – Domstolarnas dömande avseende åtal för grov misshandel efter straffskärpningen 1 juli 2017

Åtal för grov misshandel i jämförelsegrupp 2

I *Diagram 2* går det att utläsa att resultatet innebär att av de 77 åtal som granskas har 47 % av dessa slutat i ett domslut för grov misshandel, medan 53 % av dessa slutat i ett domslut för misshandel. Detta innebär i antal att 36 åtal för grov misshandel ledde till ett domslut av detsamma, medan 41 åtal för grov misshandel istället ledde till ett domslut för misshandel.

Resultaten utifrån diagrammen som presenteras innebär således att en högre andel av de tilltalade som blev åtalade för grov misshandel blev dömda för detsamma innan straffskärpningen 2017. En jämförelse av andelen domslut för grov misshandel innebär 65 % innan straffskärpningen och endast 47 % efter straffskärpningen. Det innebär att de tilltalade som har åtalats för grov misshandel och senare har dömts för detsamma har minskat med 19 procentenheter från jämförelsegrupp 1 till jämförelsegrupp 2.

Den kvantitativa studien talar sitt klara språk, men resultaten kan enbart ses som ”nedslag i verkligheten” och är således inte statistiskt generaliserbara. Det verkar ha blivit en förändring, rent kvantitativt, efter lagändringen 2017. Detta resultat öppnar upp för en fortsatt analys, vilket sker nedan i kvalitativ form.

4.3.1.1 Diskussion

Diskussionen är baserad på ovan presenterade resultat och analys, men den innehåller personliga åsikter och tolkningar. Läsaren är således fri att göra andra tolkningar utifrån de resultat och den analys som presenteras.

Enbart baserat på den kvantitativa studien kan man se en skillnad i andelen domslut för grov misshandel. Detta kan tolkas som att domstolarna efter lagändringen 2017 är mer restriktiva till att döma för grov misshandel. Det får tyckas vara en ganska stor skillnad efter straffskärpningen 2017, jämfört med innan. Enbart 47 % av åtalen för grov misshandel ledde till domslut av detsamma. Antingen är åklagarna för benägna att åtala för den grova graden av misshandel eller så är domstolarna restriktiva med att döma till grov misshandel.

Visserligen kan det vara en slump att resultaten ser ut som de gör, men detta återstår att granska nedan i den kvalitativa delen av rättsfallsstudien.

4.3.2 Kvalitativ studie

I detta avsnitt presenteras den kvalitativa delen av rättsfallsstudien. Likt den kvantitativa delen av rättsfallsstudien, presenteras resultat och analys tillsammans. Detta avsnitt tar sikte på den andra, tredje och fjärde frågan i uppsatsens frågeställningar.

Analysen utgår och presenteras utifrån tre huvudteman som är följande.

- Hur domstolarna har diskuterat allvarligheten i gärningen vad det gäller rubriceringsfrågan.
- Hur domstolarna har diskuterat målsägandens skador till följd av gärningen i rubriceringsfrågan.
- Hur domstolarna har bedömt straffvärdet i gärningarna.

Inom dessa tre teman jämförs resultaten mellan de två jämförelsegrupperna för att skillnaderna senare ska kunna analyseras mellan grupperna. Resultaten och den medföljande analysen presenteras tema efter tema. Efter varje presenterat tema förs även en diskussion kring det som framkommit av de domar som granskas.

Resultaten som presenteras är ”nedslag i verkligheten” och ska således läsas med försiktighet.

4.3.2.1 Allvarligheten i gärningen

I denna del av den kvalitativa analysen presenteras och analyseras de rättsvetenskapliga fynd som går att utläsa ur de utvalda domarna, vad det gäller hur domstolen diskuterar gärningens allvar vid bedömningen av rubriceringsfrågan. I gärningens allvar kan både den tilltalades handlande och målsägandens skador till följd av gärningen inbegripas. De utvalda domarna som granskas i denna del av den kvalitativa analysen är de domar där det förs ett resonemang kring rubriceringsfrågan. Domarna som granskas ingår i både jämförelsegrupp 1 och jämförelsegrupp 2. Vidare förs en diskussion kring de resultat och den analys som framkommer.

I granskningen av de utvalda domarna framkommer vissa mönster där domarna i jämförelsegrupp 1 skiljer sig från domarna i jämförelsegrupp 2. En aspekt är att det finns vissa skillnader mellan jämförelsegrupperna i hur domstolarna resonerar kring gärningens allvar i domskälen. I domarna i jämförelsegrupp 1 leder resonemanget kring att det är en allvarlig gärning till att gärningen ska rubriceras som grov misshandel i större mån, än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2. Detta innebär att i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 leder resonemanget kring gärningens allvar till att gärningen i större utsträckning rubriceras som misshandel av normalgraden. Nedan presenteras fyra illustrerande exempel på skillnaderna mellan domarna i jämförelsegrupperna, vad det gäller hur resonemanget kring gärningens allvar leder till olika rubricering av gärningarna. Läsaren ska speciellt fästa uppmärksamheten på hur domstolen dels diskuterar kring hur allvarlig gärningen *har* varit och dels diskuterar kring hur allvarlig gärningen *kunde* ha varit.

I Göteborg dom 1, som ingår i jämförelsegrupp 1, dömdes den tilltalade för att ha slagit målsäganden i huvudet med en glasflaska. Den tilltalade blev dömd för grov misshandel och straffvärdet för gärningen uppgick till fängelse i ett år. Målsäganden åsamkades smärta, blodvite och sårskador till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Av utredningen framgår inte att gärningen var livsfarlig. Det synes dock främst varit en följd av lyckliga omständigheter. Och målsäganden har fortfarande besvär till följd av misshandeln. Våldet som sådant och det tillhygge som använts har visat på sådan hänsynslöshet och råhet att gärningen bör bedömas som grov misshandel.”

I Malmö dom 7, som ingår i jämförelsegrupp 1, dömdes den tilltalade för att ha slagit målsäganden i huvudet med ett glas. Den tilltalade blev dömd för grov misshandel och straffvärdet för gärningen uppgick till fängelse i ett år. Målsäganden åsamkades smärta, sårskada och blödning till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Att slå ett glas i huvudet på en annan person kan vara förenat med livsfara för den slagne. Eftersom glaset krossades kan man utgå från att slaget utdelades med stor kraft. I. H. har visat särskild hänsynslöshet när han utdelade ett så kraftigt slag mot R. H. Gärningen ska därför bedömas som grov misshandel.”

I Stockholm dom 18, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes den tilltalade för att ha slagit målsäganden i huvudet med en glasflaska. Den tilltalade dömdes för misshandel och straffmättningsvärdet för gärningen uppgick till fängelse i elva månader. Det ska anföras att den tilltalade var 20 år gammal vid tiden för gärningen, varpå straffvärdet för gärningen torde vara högre än elva månader. Målsäganden åsamkades smärta och sårskada till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Flaskan gick inte sönder, men S. L. C. fick i vart fall en bula i huvudet och en sårskada som fick sys med några stygn. Det får med hänsyn till detta och vad vittnena uppgivit utrett att flaskan utöver handen har träffat i huvudet på S. L.C. Skadorna har inte varit allt

för allvarliga. Mot den bakgrunden finner tingsrätten att misshandeln är av allvarligt slag men inte sådan att den ska bedömas som grov.”

I Göteborg dom 37, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes den tilltalade för att ha slagit eller kastat en glasflaska i huvudet på målsäganden. Den tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet för gärningen uppgick till fängelse i åtta månader. Målsäganden åsamkades smärta, sårskador och blodvite till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Det våld som J. H. har utövat mot M. H. är allvarligt och skulle mycket väl ha kunnat leda till mer omfattande skador för M. H. Det har emellertid rört sig om endast ett slag och de faktiska skador som M. H. fått har varit förhållandevis begränsade. Händelseförloppet har varit relativt kortvarigt. Enligt tingsrättens mening är misshandeln, om än allvarlig, inte att bedöma som grov.”

I domarna som presenteras ovan är *modus operandi*, det vill säga tillvägagångssättet, för gärningarna liknande. De rättsliga följderna för gärningarna har också blivit snarlika. Med tanke på detta kan domarna i dessa avseenden anses vara lika allvarliga. Visserligen kan det finnas skillnader i de specifika omständigheterna som gör att bedömningarna avseende rubriceringen kan skilja sig mellan de enskilda fallen, men fallen är i alla fall snarlika.

I alla fyra nämnda domar diskuteras gärningens allvar på ett eller annat sätt. I de båda domarna som ingår i jämförelsegrupp 1 och i ”Göteborg dom 37” som ingår i jämförelsegrupp 2 resonerar domstolarna dessutom kring hur situationen *kunde* ha sett ut. Med detta menas det resonemang som förs kring antaganden från domstolens sida. De domskäl som presenteras ovan är en illustration på hur det flera gånger sett ut i domarna som granskas.

När det kommer till domar där den tilltalade har dömts för att ha använt vasst våld mot målsäganden finns det skillnader mellan jämförelsegrupp 1 och jämförelsegrupp 2. Vid en genomgång av domarna i jämförelsegrupp 1, där den tilltalade har dömts för att ha använt vasst våld mot målsäganden, resoneras det kring gärningens allvar baserat på det tillhygge som har använts i större grad än i domskälen i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2. I domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 krävs, i högre grad än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, fler eller åtminstone tydligare omständigheter för att gärningen ska ses som tillräckligt allvarlig för att den ska rubriceras som grov misshandel. Illustrerande exempel för hur skillnaderna mellan jämförelsegrupp 1 och jämförelsegrupp 2 ser ut presenteras nedan. Läsaren ska fästa uppmärksamheten speciellt på att tillhygget i sig är allvarligt, men att domstolarna trots detta kommer till skilda slutsatser i de olika jämförelsegrupperna.

I Stockholm dom 7, som ingår i jämförelsegrupp 1, dömdes den tilltalade för att ha huggit

målsäganden med kniv i bröstkorgen och ryggen. Den tilltalade dömdes för grov misshandel och straffvärdet för gärningen uppgick till fängelse i ett år. Målsäganden åsamkades smärta, sårskada och blodvite till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Att hugga någon med kniv visar prov på sådan hänsynslöshet att gärningen ska bedömas som grov misshandel.

I Göteborg dom 45, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes den tilltalade för att ha skurit målsäganden med kniv i sidan av bröstkorgen. Den tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet uppgick till fängelse i tio månader. Som förmildrande omständighet beaktade tingsrätten att målsäganden var provocerande. Målsäganden åsamkades smärta, skärsår, blånad och blodvite till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Den misshandel som O. J. har utsatt N. W. för har skett med ett livsfarligt vapen. Den skada som N. W. tillfogats har inte varit allvarlig. Misshandeln har inte heller varit provocerad. Med hänsyn till vad som framkommit om omständigheterna vid gärningen anser tingsrätten vid en helhetsbedömning inte att misshandeln ska rubriceras som grov utan som brott av normalgraden. Misshandeln ska dock ses som allvarlig.”

Vad det gäller skillnader mellan avgörandena som ingår i jämförelsegrupp 1 respektive som ingår i jämförelsegrupp 2 där den tilltalade har dömts för att använt trubbigt våld är de inte lika stora. Resonemangen i dessa hänseenden är jämbördiga i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1 och i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2. Det går således inte att utläsa några stora skillnader i hur domstolarna argumenterar i rubriceringsfrågan, innan och efter straffskärpningen. Vid granskningen av domarna där den tilltalade är dömd för att ha använt trubbigt våld mot målsäganden, kommer domstolarna i stor mån fram till brottsrubriceringen misshandel av normalgraden, i domarna som ingår i båda jämförelsegrupperna.

Vidare granskas domar i båda jämförelsegrupperna där diskussion förs av tingsrätten kring gärningens allvar och där de tilltalade inte har använt sig av något tillhygge mot målsäganden. I denna grupp finns det skillnader i hur domstolarna rubricerar gärningarna, efter att ha fört ett resonemang kring allvarligheten i gärningen. I domarna som ingår i jämförelsegrupp 1 går det att se liknande mönster som i domarna där den tilltalade är dömd för att ha använt vasst våld mot målsäganden. Det mönster som är genomgående i en granskning av dessa domar är att det tycks ställas högre krav av domstolarna på gärningens allvar i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2, jämfört med liknande gärningar i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1. Hur detta tar sig uttryck presenteras nedan i illustrerande exempel från båda jämförelsegrupperna. Läsaren ska fästa uppmärksamheten på skillnaderna i resonemangen kring rubriceringsfrågan i domarna från de olika jämförelsegrupperna.

I Göteborg dom 10, som ingår i jämförelsegrupp 1, dömdes de två tilltalade för att ha sparkat och slagit de två målsägandena i huvudet och på kroppen. Den ena tilltalade dömdes även för att ha tagit ett struptag på den ena målsäganden. De tilltalade dömdes för grov misshandel och straffvärdet för gärningarna uppgick till fängelse i ett år och fyra månader. Den ena målsäganden åsamkades smärta, rodnad och skrapsår till följd av gärningen, medan den andra målsäganden åsamkades smärta, svullnad och rodnader. I domskälen står det bland annat följande.

”Det är fråga om en gärning och den ska bedömas som grov eftersom gärningsmännen visade särskild hänsynslöshet och råhet genom att i numerärt överläge angripa M. A. och O. T. A. Gärningen är även att bedöma som grov eftersom sparkar utdelades sedan målsägandena låg ned.”

I Stockholm dom 19, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes en av de två tilltalade för att ha fällt målsäganden ned på golvet. Den andra tilltalade dömdes för att ha slagit och sparkat målsäganden i huvudet och på kroppen. De tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet för gärningarna uppgick till fängelse i två månader respektive i fyra månader. Målsäganden åsamkades smärta, svullnad, hudavskrapningar och underhudsblödningar till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Enligt tingsrätten är S. D. K. handlingar att bedöma som misshandel. Det är försvårande att han slagit och sparkat mot huvudet på en liggande person. Gärningen har inte föregåtts av någon egentlig provokation från F. L:s sida. F. L. har inte heller gjort några utfall eller liknande mot S. D. K. Även om det förekommit hänsynslösa inslag anser tingsrätten inte att misshandeln ska anses som grov.”

I Stockholm dom 15, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes de tre tilltalade för att ha slagit och sparkat målsäganden i huvudet och mot kroppen. De tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet för gärningarna uppgick till fängelse i sex månader. Målsäganden åsamkades smärta, sårskada, blånader och svullnad till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Misshandeln har trots detta varit allvarlig, inte minst på grund av gärningsmännens antal och det mycket utsatta läge detta har försatt målsäganden i. Försvårande är även att gärningsmännen sökt upp målsäganden och att misshandeln ägt rum i direkt anslutning till dennes hem. Tingsrätten, anser dock inte att dessa omständigheter är tillräckliga för att misshandeln, ska betecknas som grov.”

Det som går att säga sammanfattningsvis, vad det gäller hur domstolarna resonerar kring gärningens allvar, är att det finns skillnader mellan domarna i de olika jämförelsegrupperna i de fall där de tilltalade har dömts för att ha brukat vasst våld mot målsäganden. Även i de fall där de tilltalade har dömts för att inte ha använt något tillhygge i sin våldsanvändning mot målsäganden går det att se skillnader. I de domar som de tilltalade

har dömts för att ha brukat trubbigt våld mot målsäganden är det inte lika stora skillnader mellan jämförelsegrupperna. Hur denna analys kan tolkas diskuteras nedan.

Diskussion

Diskussionen är baserad på resultaten och analysen som presenteras ovan, men den innehåller personliga åsikter och tolkningar. Läsaren är således fri att göra andra tolkningar utifrån de resultat och den analys som presenteras.

Att liknande resonemang kring gärningens allvar förs, men att domstolarna ofta kommer till olika slutsatser i de olika jämförelsegrupperna, kan tolkas på det sätt att domstolarna fäster för stor vikt vid var straffskalan för den grövre graden av misshandel börjar. Visserligen kan en kritiker till denna tolkning hävda att det kan finnas många andra förklaringar till att domstolarna kommer till olika slutsatser, efter att ha fört liknande resonemang kring snarlika gärningars allvar. Denna kritik kan dock bemötas med att det inte skett någon förändring mellan jämförelsegrupperna, annat än att det lägsta straffet för grov misshandel har skärpts med sex månader. Det ska utöver detta tilläggas att det är en kort tid emellan gärningarna i de olika jämförelsegrupperna, vilket minskar risken för att skillnaderna ska bero på en naturlig utveckling i tid.

Att domstolarna många gånger kommer fram till olika slutsatser, i en jämförelse mellan domarna i jämförelsegrupp 1 respektive domarna i jämförelsegrupp 2, innebär ett problem ur ett rättssäkerhetsperspektiv då förutsebarheten inte säkerställs.

Vidare kan man fundera på att domstolarna i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 i många fall diskuterar kring omständigheterna som särskilt ska beaktas för att en gärning ska rubriceras som grov misshandel. Följden av diskussionen når ofta slutsatsen av att gärningen är att rubricera som misshandel av normalgraden. I vissa fall konstaterar även domstolarna i avgörandena i jämförelsegrupp 2 att vissa av omständigheterna är uppnådda. Exempelvis kan det vara att gärningen har varit hänsynslös, men att den trots detta inte når upp till att rubriceras som grov misshandel. Dessa skillnader mellan domarna i de olika jämförelsegrupperna kan tolkas som att domstolarna snarare söker efter anledningar till att rubricera en gärning som misshandel av normalgraden i avgörandena i jämförelsegrupp 2. En vidare fundering leder till om det kan vara det skärpta lägsta straffet för grov misshandel som påverkar domstolarnas resonemang att mer frekvent komma fram till den lägre graden av misshandel. Det observerade mönstret kan tyda på att domstolarna har påverkats av den nya straffskalan vid bedömningen av brottsrubriceringen.

En fundering som väcks är varför domstolarna påpekar hur allvarlig misshandeln är, när de ändå rubricerar den som normalgrad. Svaret på denna fundering torde ligga i rättstillämparnas händer.

Det är större skillnader mellan jämförelsegrupperna i de fall där den tilltalade har dömts

för att ha använt vasst våld mot målsäganden och i de fall där den tilltalade inte har använt något tillhygge i våldsanvändningen mot målsäganden. I de fall där trubbigt våld har använts mot målsäganden är skillnaderna inte lika stora. Detta kan innebära att domstolarnas syn på fall där den tilltalade har använt trubbigt våld mot målsäganden inte har förändrats avsevärt sedan straffskärpningen. Den andra möjligheten är att domstolarna såg allvarligare på de gärningar där den tilltalade har använt vasst våld mot målsäganden och i de fall där den tilltalade inte har använt något tillhygge mot målsäganden. Det troligaste torde vara det första scenariot. Att domstolarna redan innan straffskärpningen tenderade att i allmänhet se mildare på gärningar där inget tillhygge använts mot målsäganden, genom att i större grad rubricera dessa gärningar som misshandel av normalgraden, torde vara rimligt att anta.

Skillnaderna mellan jämförelsegrupperna som påvisas i den ovan förda analysen kan tyda på att domstolarna har förändrat sitt sätt att resonera kring rubriceringsfrågan. Detta påstående ska läsas med försiktighet då resultaten, som tidigare nämns, inte är statistiskt generaliserbara.

4.3.2.2 Målsägandens skador

I denna del av den kvalitativa analysen presenteras resultat och analys utifrån det andra temat för den kvalitativa delen av rättsfallsstudien. De domar som granskas i denna del är de domar där domskälen innehåller en diskussion i rubriceringsfrågan. Vidare är fokus för granskningen på temat avseende målsägandens skador.

Vid granskningen av domskälen i de utvalda domarna går det att se ett mönster i att det är större skillnader mellan jämförelsegrupperna i bedömningen när det har varit fråga om relativt lindriga kroppsskador, jämfört med de domar där målsägandens skador har varit allvarliga. När allvarlig kroppsskada har uppstått på målsäganden till följd av gärningen framgår inte några stora skillnader mellan resonemangen, vad det gäller målsägandens skador i rubriceringsfrågan i domarna som ingår i de olika jämförelsegrupperna. Domstolarna tenderar att rubricera gärningar där målsäganden har fått allvarliga skador till grov misshandel i båda jämförelsegrupperna.

Ett mönster som observeras i granskningen av domarna är att domstolarna många gånger diskuterar hypoteser om hur allvarliga skadorna på målsäganden *kunde* ha blivit till följd av den tilltalades handlande. De hypotetiska resonemangen bidrar i större utsträckning till att rubriceringen för brottet leder till grov misshandel i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, jämfört med i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2. Nedan presenteras illustrerande exempel på domskäl ur domar där målsäganden har fått relativt lindriga kroppsskador till följd av gärningen, där det skiljer sig mellan jämförelsegrupperna. Läsaren bör fästa uppmärksamheten på hur domstolen fäster vikt vid de skador som *har* uppkommit på målsäganden till följd av gärningen och de skador som *kunde* uppkommit på målsäganden till följd av gärningen.

I Göteborg dom 17, som ingår i jämförelsegrupp 1, dömdes den tilltalade för att ha huggit med ett trasigt glas mot målsägandens säte. Den tilltalade dömdes för grov misshandel och straffvärdet uppgick till fängelse i tio månader. I bedömningen av straffvärdet beaktade tingsrätten den tilltalades psykiska ohälsa som en förmildrande omständighet. Målsäganden åsamkades smärta, blodflöde, yrsel och annan skada som inte varit livsfarlig till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”G. M. S. var vänd bort från B. S. när denne utdelade sticket. G. M. S. saknade då helt möjlighet att kunna försvara sig mot sticket. Vidare var sticket inte endast ytligt; av rättsintyget framgår att såret efter sticket var mellan fyra till fem centimeter djupt, vilket tyder på att sticket utdelats med viss kraft. Den som sticker någon med ett vasst föremål saknar ofta egentlig kontroll över vilken skada som sticket kan komma att medföra. I detta fall kunde sticket likaväl ha träffat lårpulsådern eller andra vitala organ.”

I Göteborg dom 6, som ingår i jämförelsegrupp 1, dömdes den tilltalade för att ha skurit målsäganden i huvudet med en kniv. Den tilltalade dömdes för grov misshandel och straffvärdet för gärningen uppgick till fängelse i ett år. Målsäganden åsamkades smärta och skärsår till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Den aktuella misshandeln har varit relativt kortvarig och J. M. fysiska skador har blivit förhållandevis lindriga. Det rör sig dock om ett oprovocerat anfall med tillhygge på en fysiskt svagare person. Det skärande våldet har dessutom utövats med en relativt stor kökskniv på J. M. tinning/hjassa med de risker för allvarlig skada som detta inneburit.”

I Stockholm dom 22, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes den tilltalade för att ha slagit och sparkat målsäganden i huvudet och på kroppen. Den tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet uppgick till fängelse i sex månader. Målsäganden åsamkades smärta, medvetlöshet, en bula, hudavskrapningar, en sårskada, ett blåmärke, svullnad och rodnad till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”J. H. har oprovocerat dragit E. S. ur en taxi, slagit och sparkat honom så att han föll till marken och förlorade medvetandet, varefter J. H. åter sparkat honom. Misshandeln är av allvarlig art. Skadorna har emellertid varit begränsade och inte livshotande samt har inte orsakat E. S. några bestående men. Misshandeln ska därför inte bedömas som grov.”

Vidare i granskningen av de utvalda domarna går det att observera en skillnad mellan jämförelsegrupperna, vad det gäller hur målsägandens relativt lindriga skador förs in i resonemanget kring hur gärningen ska rubriceras. I domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 ser man, i större utsträckning än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, att målsägandens relativt lindriga skador bidrar till att gärningen ska rubriceras som misshandel av normalgraden. Exempel på hur resonemanget förs i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 presenteras genom tre illustrerande avgöranden nedan. Läsaren bör fästa sin uppmärksamhet på hur målsägandens lindriga skador används i domarna för att rubricera en allvarlig misshandel som normalgrad.

I Göteborg dom 31, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes den tilltalade för att ha dragit ned målsäganden på marken och sparkat honom i huvudet. Den tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet var högt, enligt tingsrätten. Den tilltalade var endast 16 år vid gärningen och straffvärdet motsvarade 100 timmars ungdomstjänst. Målsäganden åsamkades smärta och skada till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”S. G. A. har inte fått några allvarligare skador av E. E:s agerande. Tingsrätten anser att även om E. E. agerande har varit hänsynslös är omständigheterna sammantaget kring gärningen inte sådana att den ska bedömas som grov misshandel. E. E. ska därför dömas för misshandel av normalgraden.”

I Malmö dom 23, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes de två tilltalade för att ha dragit ned den ena målsäganden på marken, sparkat honom på kroppen, stampat och utdelat slag på hans huvud. De tilltalade dömdes även för att ha tagit stryppgrepp på den andra målsäganden och för att ha slagit honom i ansiktet med knuten hand. De tilltalade dömdes för misshandel. Straffvärdet för gärningen uppgick för den ena tilltalade till fängelse som klart översteg ett år och för den andra tilltalade uppgick straffvärdet till fängelse i fyra månader. Målsägandena åsamkades smärta, svullnad och blodvite till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”M. F:s och M. F:s angrepp på A. F. och D. M. måste betraktas som hänsynslöst. Den misshandel som M. F. utsatt D. M. för finns det anledning att se särskilt allvarligt på eftersom det varit fråga om våld som innefattat sparkar mot kroppen och stampar mot huvudet när D. M. låg på marken. Detta kan tala för att misshandeln bör bedömas som grov (jfr NJA 2013 s. 1155). Det synes dock som om D. M. fått förhållandevis lindriga skador trots att han, som det förefaller, utsatts för kraftigt våld.”

I Malmö dom 25, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes den tilltalade för att ha dragit ned målsäganden till marken, sparkat och slagit henne i huvudet och på kroppen. Den tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet bedömdes överstiga fängelse i ett år. Målsäganden åsamkades smärta och rodnad till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”S. A:s angrepp på A. E. måste onekligen betraktas som hänsynslöst. Det finns anledning att se allvarligt på den misshandel som S. A. utsatt A. E. för eftersom det varit fråga om våld som innefattat sparkar såväl mot kroppen som stampar mot A. E:s huvud när hon låg ned och när hon satt på knä. Detta kan tala för att misshandeln bör bedömas som grov (jfr NJA 2013 s. 1155). A. E. har dock endast fått en mycket lindrig fysisk skada trots det förhållandevis kraftiga våld som hon blivit utsatt för. Vid en samlad bedömning av det anförda anser tingsrätten att den misshandel som S. A. gjorts sig skyldig till är att bedöma som misshandel av normalgraden om än av allvarlig karaktär.”

Diskussion

Diskussionen är baserad på de resultat och den analys som presenteras ovan, men den innehåller personliga åsikter och tolkningar. Läsaren är således fri att göra andra tolkningar utifrån de resultat och den analys som presenteras.

Att domstolarna ofta diskuterar hypotetiskt kring hur målsägandens skador *kunde* ha blivit kan ses som oförutsebart för den tilltalade. Att de hypotetiska resonemangen kring hur målsägandens skador kunde ha blivit dessutom leder fram till olika resultat i domarna som ingår i de olika jämförelsegrupperna, kan tolkas som att det är en ännu större osäkerhet vad det gäller förutsebarheten. Detta är ett problem sett ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Vidare presenteras resultat och det förs en analys ovan kring skillnaderna mellan domarna i de olika jämförelsegrupperna, vad det gäller domstolarnas tendenser att använda målsägandens lindriga skador i resonemanget kring rubriceringen av gärningarna. En tolkning som går att göra, till följd av ovan förda analys, är att domstolarna efter straffskärpningen tar in målsägandens relativt lindriga skador som ett sätt att rubricera ned gärningen till misshandel av normalgraden. En kritiker kan hävda att det inte ska vara fråga om en grov misshandel i de fall då målsäganden endast har fått relativt lindriga skador. Dock kan detta bemötas genom att påpeka att innan straffskärpningen räckte det, i större utsträckning än efter straffskärpningen, med att det kunde ha uppstått allvarliga skador rent hypotetiskt.

Vad det gäller de domar där gärningen har resulterat i allvarliga skador på målsäganden, ses inte märkbara skillnader mellan resonemanget avseende målsägandens skador i domarna som ingår i de olika jämförelsegrupperna. Detta kan tyda på att domstolarna redan innan straffskärpningen 2017 såg speciellt allvarligt på dessa gärningar.

4.3.2.3 Straffvärdet

I denna del av den kvalitativa analysen presenteras resultat och analys som berör det tredje temat. De domar som granskas är alla domar där straffvärdet framgår, antingen i kommentar till den utdömda påföljden eller som resonemang i domskälen. I slutet av denna del av den kvalitativa analysen förs en diskussion mot bakgrund av de observerade resultaten och den förda analysen.

Det ska belysas att redan då åklagaren väcker åtal för grov misshandel torde det finnas ett visst allvar i gärningen. Åklagaren ska vara objektiv och inte åtala för ett brott som denne inte tror ska leda till en fällande dom.⁶⁵ Om domstolen skulle gå på åklagarens linje

---

⁶⁵ 23 kap. 4 § rättegångsbalk (1942:740).

och döma för grov misshandel till det lägsta straffet skulle således alla straffvärden i jämförelsegrupp 1 uppgå till fängelse i ett år och straffvärdena i jämförelsegrupp 2 uppgå till fängelse i ett år och sex månader.

Det som genomgående går att se i granskningen av domarna är att straffvärdena i allmänhet tycks vara högre i domarna i jämförelsegrupp 2, jämfört med i domarna i jämförelsegrupp 1.

Vidare går det att se ett mönster i att cirka hälften av domarna i jämförelsegrupp 2 där åtalet för grov misshandel har lett till fällande dom för normalgraden, har ett straffvärde på fängelse i ett år eller strax därunder. Någon enstaka av dessa domar innehåller en gärning som bedömdes ha ett straffvärde strax över ett år. Straffvärdena har visats sig vara lägre i allmänhet där den tilltalade har dömts till misshandel av normalgrad i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, jämfört med i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2.

Det kan även observeras skillnader mellan domarna som ingår i jämförelsegrupp 1 och domarna som ingår i jämförelsegrupp 2, vad det gäller straffvärdena där den tilltalade har dömts för grov misshandel. I dessa fall kan man se ett mönster i att straffvärdena för grov misshandel i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 har bedömts vara högre än straffminimum, i en högre utsträckning än i domarna i jämförelsegrupp 1. Merparten av domarna som har resulterat i en fällande dom för grov misshandel i jämförelsegrupp 1 har i merparten ett straffvärde på fängelse i ett år, vilket var straffminimum.

Illustrerande exempel på hur domstolarna kan resonera kring straffvärdet presenteras nedan. Exempelen väljs ut från båda jämförelsegrupperna för att visa på skillnader kring hur resonemanget i straffvärdesbedömningen kan skilja sig mellan jämförelsegrupperna. Avgörandena presenteras även ovan, men de presenteras igen nedan med en annan avsikt. Denna gång är avsikten att läsaren ska fokusera på domstolarnas resonemang kring straffvärdet. Det som läsaren bör lägga märke till är skillnaderna mellan hur domstolen för sitt resonemang i domen i jämförelsegrupp 1, jämfört med i domen i jämförelsegrupp 2 avseende straffvärdet.

I Stockholm dom 7, som ingår i jämförelsegrupp 1, dömdes den tilltalade för att ha huggit målsäganden med kniv i bröstkorgen och ryggen. Den tilltalade dömdes för grov misshandel och straffvärdet för gärningen uppgick till fängelse i ett år. Målsäganden åsamkades smärta, sårskada och blodvite till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”Att hugga någon med kniv visar prov på sådan hänsynslöshet att gärningen ska bedömas som grov misshandel.”

”Med beaktande av de relativt sett lindriga skadorna bedömer tingsrätten att straffvärdet uppgår till fängelse ett år.”

I Malmö dom 25, som ingår i jämförelsegrupp 2, dömdes den tilltalade för att ha dragit ned målsäganden till marken, sparkat och slagit henne i huvudet och på kroppen. Den tilltalade dömdes för misshandel och straffvärdet bedömdes överstiga fängelse i ett år. Målsäganden åsamkades smärta och rodnad till följd av gärningen. I domskälen står det bland annat följande.

”S. A:s angrepp på A. E. måste onekligen betraktas som hänsynslöst. Det finns anledning att se allvarligt på den misshandel som S. A. utsatt A. E. för eftersom det varit fråga om våld som innefattat sparkar såväl mot kroppen som stampar mot A. E:s huvud när hon låg ned och när hon satt på knä. Detta kan tala för att misshandeln bör bedömas som grov (jfr NJA 2013 s. 1155). A. E. har dock endast fått en mycket lindrig fysisk skada trots det förhållandevis kraftiga våld som hon blivit utsatt för. Vid en samlad bedömning av det anförda anser tingsrätten att den misshandel som S. A. gjort sig skyldig till är att bedöma som misshandel av normalgraden om än av allvarlig karaktär.”

”Den misshandel som hon gjort sig skyldig till är av allvarlig art och gränsar till att bedömas grov misshandel. Straffvärdet för det brott som hon gjort sig skyldig till överstiger ett års fängelse.”

I ovan presenterade domar är straffvärdet ungefär lika högt, trots att det är två olika brottsrubriceringar. Dessa är grov misshandel i domen som ingår i jämförelsegrupp 1 och misshandel av normalgraden i domen som ingår i jämförelsegrupp 2. Detta i sig torde inte vara anmärkningsvärt, eftersom den konkreta straffskalan för misshandel av normalgraden har höjts.

När man enbart ser på resonemanget kring straffvärdet i ovan två presenterade domar, går det att utläsa att domstolen i domen som ingår i jämförelsegrupp 1 beaktar omständigheter för att sänka straffet för den grova misshandeln. Detta står i kontrast till hur domstolen i domen som ingår i jämförelsegrupp 2 har resonerat. Där har domstolen snarare påpekat gärningens allvar för att skärpa straffet för misshandeln.

Diskussion

Diskussionen är baserad på de resultat och den analys som presenteras ovan, men den innehåller personliga åsikter och tolkningar. Läsaren är således fri att göra andra tolkningar utifrån de resultat och den analys som presenteras.

Straffvärdena är förhållandevis lika i domarna som resulterade i en fällande dom för grov misshandel i jämförelsegrupp 1 och domarna som resulterade i en fällande dom för misshandel av normalgraden i jämförelsegrupp 2. Detta kan ses som ett tecken på att domstolarna anser att gärningarna är lika allvarliga. Dock ska det, i detta avseende, påpekas att straffskärpningen av grov misshandel har inneburit en större konkret straffskala för domstolarna att hålla sig inom avseende normalgraden.

Ovan anförda faktum kan också ses som ett tecken på att gammal praxis har använts för att fastställa straffvärdet för brotten som begicks efter att straffskärpningen trädde i kraft. Skulle så vara fallet, innebär det att straffvärdet har beaktats innan rubriceringen för brottet har skett, vilket inte följer lagstiftarens avsikter.

En stor del av de domar som ingår i jämförelsegrupp 2, där den tilltalade har dömts för misshandel av normalgraden, har en överrepresentation på ett straffvärde av fängelse i ett år eller strax därunder. Detta kan tolkas som att domstolarna föredrar att rubricera allvarliga misshandelsgärningar som normalgrad, efter straffskärpningen 2017. Denna tolkning kan med fördel ses i sammanhang med nästkommande stycke. Att det endast finns enstaka straffvärden som överstiger fängelse i ett år i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2, där den tilltalade har dömts för misshandel av normalgraden, kan tolkas som att domstolarna är osäkra på hur straffskärpningen från 2017 ska tillämpas. Då det saknas tillräckligt med prejudicerande fall på området, är det inte alldeles för långsökt att fundera på huruvida domstolarna förlitar sig på praxis som tillkom innan straffskärpningen.

Straffvärdena, som nämns ovan, observeras vara lägre i allmänhet där den tilltalade har dömts till misshandel av normalgrad i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, jämfört med domarna som ingår i jämförelsegrupp 2. Detta faktum torde vara märkligt då den lägsta gränsen för straffskalan för normalgraden av misshandel inte har höjts. Detta påvisade mönster kan tolkas som att domstolarna, efter straffskärpningen, tenderar att döma till en lägre rubriceringsgrad för att sedan kunna bedöma straffvärdet att vara ungefär fängelse i ett år. Denna tanke stärks med faktumet att domstolen i domen som ingår i jämförelsegrupp 2, i exemplet ovan, påpekar gärningens allvar för att höja straffvärdet.

Det analyseras ovan kring faktumet att i straffvärdena för grov misshandel i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 har bedömts vara högre än straffminimum, i en högre utsträckning än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1. Detta kan tolkas som att när domarna i domstolarna rubricerar gärningar som grov misshandel så är gärningarna så pass allvarliga att de får ett betydande straffvärde. Givetvis kan det finnas andra möjliga orsaker till detta faktum. Det kan exempelvis vara fråga om en reaktion från domstolarnas håll, som visar att man tar allvarliga våldshandlingar på allvar. Ett annat exempel på tolkning kan vara att det skett fler allvarligare gärningar efter straffskärpningen.

4.4 Sammanfattande analys och diskussion

I denna del av det fjärde avsnittet analyseras rättsfallsstudiens resultat för att sedan diskuteras. Analysen och diskussionen sammanfattar således det fjärde kapitlet och tar sikte på den andra, tredje och fjärde frågan i uppsatsens frågeställningar.

4.4.1 Analys

Det faktum som kan tala för att den effekt som lagstiftaren avser åstadkomma med straffändringen 2017 har uppnåtts, är att straffvärdena i allmänhet är högre i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2, jämfört med i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1.

En annan faktor som kan tala för att effekten har uppnåtts är, som nämns ovan, att det går att se ett mönster i att straffvärdena för grov misshandel i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 har bedömts vara högre än straffminimum, i en högre utsträckning än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1. Detta i kontrast till att merparten av domarna som ingår i jämförelsegrupp 1 har ett straffvärde för grov misshandel som i hög grad bedömdes till straffminimum.

En faktor som talar emot att effekten har åstadkommits är däremot att då det i resonemanget kring gärningens allvar i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 leder till att gärningen i större utsträckning rubriceras som misshandel av normalgraden, jämfört med i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1.

Ytterligare ett faktum som talar emot att effekten har uppnåtts är att i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 ser man, i större utsträckning än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, att målsägandens relativt lindriga skador bidrar till att gärningen ska rubriceras som misshandel av normalgraden.

Vidare går det att se ett mönster i att cirka hälften av domarna i jämförelsegrupp 2, där åtalet för grov misshandel har lett till fällande dom för normalgraden, har ett straffvärde på fängelse i ett år eller strax därunder. Någon enstaka av dessa domar innehöll en gärning som bedömdes ha ett straffvärde strax över ett år.

En faktor som talar för att domstolarna inte har förändrat sitt sätt att resonera kring gradindelningsfrågan, efter straffskärpningen 2017 jämfört med innan, är att det inte finns några märkbara skillnader i domstolarnas resonemang vad det gäller gärningar där målsäganden har fått allvarliga skador. Inte heller när det kommer till domar där den tilltalade har dömts för att bruka trubbigt våld mot målsäganden, finns det märkbara mönster i att domstolarna har ändrat sitt sätt att resonera kring rubriceringsfrågan efter straffskärpningen 2017, jämfört med innan.

Det finns även faktorer som pekar i motsatt riktning. Faktorn att det finns märkbara skillnader mellan domarna i de olika jämförelsegrupperna i de fall där den tilltalade har dömts för att ha brukat vasst våld mot målsäganden, kan tyda på att domstolarna har ändrat sitt sätt att resonera i gradindelningsfrågan efter straffskärpningen, jämfört med innan. Även i de fall där den tilltalade har dömts för att inte ha använt något tillhygge i sin våldsanvändning mot målsäganden går det att se märkbara skillnader.

Vidare finns det ytterligare en faktor som pekar på skillnader i domstolarnas sätt att resonera kring rubriceringsfrågan inom misshandelsbrottet efter straffskärpningen 2017, jämfört med innan. Denna faktor är att resonemanget skiljer sig mellan jämförelsegrupperna i domarna där målsäganden har fått lindriga skador till följd av gärningen. Detta kan ses tillsammans med att domstolarnas hypotetiska resonemang kring hur målsägandens skador *kunde* ha blivit, skiljer sig mellan jämförelsegrupperna. Läggs dessa faktorer ihop blir tecknen starkare för att det finns skillnader i domstolarnas sätt att resonera kring gradindelningen.

Det finns en till faktor som tyder på att domstolarna tenderar att påverkas av straffskalan, innan bedömningen avseende gradindelningen av brottet är gjord. I domarna i jämförelsegrupp 2, där den tilltalade har dömts för misshandel, påpekar domstolen snarare gärningens allvar för att skärpa straffet för misshandeln. Detta kan ses till skillnad från i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, där omständigheter istället tas in som kan mildra straffet i domarna där den tilltalade har dömts för grov misshandel.

Det presenteras och analyseras ett antal rättsvetenskapliga fynd ovan. Vissa av dessa fynd diskuteras vidare nedan.

4.4.2 Diskussion

Diskussionen är baserad på de resultat och den analys som presenteras ovan, men den innehåller personliga åsikter och tolkningar. Alla resultat som presenteras ovan behandlas inte i denna diskussion, men speciellt intressanta exempel lyfts fram och diskuteras vidare. Läsaren är fri att göra andra tolkningar utifrån de resultat och den analys som presenteras ovan.

Att straffvärdena i allmänhet har ökat kan ses som ett tecken på att effekten lagstiftaren avser uppnå med lagändringen 2017 har uppnåtts i stort. Vid en mer specifik granskning går det dock att se skillnader i hur domstolarna dömer gärningar inom misshandelsbrottet. Dessa skillnader kan tolkas som att effekten lagstiftaren avser uppnå, inte är fullt ut åstadkommen. Att det skiljer sig i bedömningen kan tyda på att lagändringen 2017 inte har nått önskad effekt ännu.

Gärningar som rubriceras som grov misshandel, efter straffskärpningen, har många gånger fått ett högre straffvärde än straffminimum. Detta kan tyda på att domstolarna nu ser allvarigare på grövre våldshandlingar. Faktumet kan dock ses ihop med att det i resonemanget kring gärningens allvar i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 leder till att gärningen i större utsträckning rubriceras som misshandel av normalgraden, jämfört med i domarna i jämförelsegrupp 1. Ser man dessa två faktorer ihop kan det tolkas som att när väl domstolarna rubricerar en misshandel som grov, är den grov utan tvekan. Det kan

tolkas som att domstolen helst rubricerar en allvarlig gärningen som misshandel av normalgraden, men är gärningen *för* allvarlig får den istället ett betydande straffvärde. Vidare går detta att tolkas som att antingen får en misshandelsgärning en lägre rubricering med ett högt straffvärde, eller en högre rubricering med ett högt straffvärde. Faktumet är att resonemanget kring gärningens allvar i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 leder till att gärningen i större utsträckning rubriceras som misshandel av normalgraden, jämfört med i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1. Detta kan även ses som ett tecken på att domstolarna påverkas i hög grad av den lägsta gränsen i straffskalan för grov misshandel. Detta då denna aspekt kan tolkas som att domstolarna efter straffskärpningen, trots att gärningen har ansetts vara allvarlig, tenderar att döma till misshandel av normalgraden i högre utsträckning än innan. Det enda som har ändrats är, som tidigare nämnt, den lägsta gränsen för straffskalan för grov misshandel.

Det är intressant att faktumet att målsägandens relativt lindriga skador bidrar till att gärningen ska rubriceras som misshandel av normalgraden i en högre grad i domarna i jämförelsegrupp 2, jämfört med i domarna i jämförelsegrupp 1. Det kan tolkas som att domstolarna har ändrat sitt sätt att resonera i rubriceringsfrågan efter straffskärpningen 2017, jämfört med innan. Detta kan även tolkas som domstolarna är mer restriktiva med att rubricera misshandelsgärningar som grova efter straffskärpningen trädde i kraft. En följdfråga blir då att det kan vara så att straffvärdet kan tyckas ha för stor påverkan på gradindelningen i domstolarna, med tanke på att straffskalan nu börjar på fängelse ett år och sex månader för grov misshandel.

Vidare analyseras det ovan kring faktumet att cirka hälften av domarna i jämförelsegrupp 2, där åtalet för grov misshandel har lett till fällande dom för normalgraden, har ett straffvärde på fängelse i ett år eller strax därunder. Detta kan dels tyda på att effekten lagstiftaren avser åstadkomma inte har åstadkommit och dels att domstolarna tenderar att påverkas av straffvärdet innan gradindelningen är gjord. Att flera gärningar påpekas vara allvarliga, rubriceras som normalgrad och bedöms ha ett straffvärde runt ett år kan tyda på att straffvärdet påverkar gradindelningen. Visserligen har domstolarna fått en utökad möjlighet att döma till ett högre straff inom rubriceringen för misshandel av normalgraden, men med tanke på det som presenteras ovan, om allvarligheten i gärningen och målsägandens skador, kan det inte uteslutas att det är fråga om att domstolarna tar straffvärdet i beaktande vid bedömningen av brottets rubricering.

En intressant aspekt är att domstolarnas hypotetiska resonemang kring hur målsägandens skador kunde ha blivit skiljer sig mellan jämförelsegrupperna. I domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 ser man, i större utsträckning än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, att målsägandens relativt lindriga skador bidrar till att gärningen ska rubriceras som misshandel av normalgraden. Att domstolarna ens för hypotetiska resonemang är ett problem ur ett förutsebarhetsperspektiv och då också ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Att det hypotetiska resonemanget kring målsägandens möjliga skador skiljer sig i jämförelsegrupperna, pekar mot att domstolarna har ändrat sitt sätt att resonera i rubriceringsfrågan.

Det kan även ses som ett tecken på att domstolarna i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 påverkas av straffskalan och vill hitta grunder för att rubricera misshandelsgärningar som normalgrad. Detta för att straffskalan nu börjar så pass högt, jämfört med innan straffskärpningen.

En anmärkningsvärd aspekt är att i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2, där den tilltalade har dömts för misshandel, påpekar domstolen snarare gärningens allvar för att skärpa straffet för misshandeln. Detta skiljer sig från i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1. I domarna i jämförelsegrupp 1 tas omständigheter in som kan mildra straffet i domar där den tilltalade har dömts för grov misshandel. Detta kan tolkas som ett tecken på att domstolarna har förändrat sitt sätt att argumentera, kopplat till rubriceringsfrågan. Det kan dessutom tolkas som att domstolarna i jämförelsegrupp 2 rubricerar misshandelsgärningarna som normalgrad, för att sedan skärpa straffet inom denna grad.

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det problematiskt att det tycks finnas skillnader mellan hur domstolarna resonerar i rubricerings- och straffvärdesfrågan efter straffskärpningen 2017, jämfört med innan. Det är förståeligt att domstolarna inte dömer exakt likadant varje gång, då det är människor som arbetar i processen. Dömandet måste dock fortfarande vara tillräckligt förutsebart för att säkerställa rättssäkerheten. En förhoppning är att prejudicerande fall på området säkerställer domstolarnas sätt att hantera straffskärpningen ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Avslutningsvis i diskussionen kan det påpekas brister med resultaten av den empiriska studien. Resultaten är nämligen endast ”nedslag i verkligheten” och är inte statistiskt generaliserbara. Visserligen presenteras det ett relativt stort antal rättsfall i uppsatsen, men resultatet är trots detta inte annat än ett exempel på mönster som går att se i verkligheten. Resultaten är dessutom öppna för tolkning och beroende på hur mottagaren ser resultaten kan olika tolkningar förekomma. En annan brist är att granskningen av rättsfallen inte har analyserats kategori för kategori. Visserligen har gärningarna kunnat jämföras utifrån modus operandi för brottet eller målsägandens skador, men det finns fler aspekter som går att undersöka. Exempelvis har det inte gjorts någon skillnad mellan våld mot okända och våld i nära relation. Förslag på vidare forskning på områden presenteras nedan.⁶⁶

---

⁶⁶ Detta diskuteras vidare under rubriken ”Framtidsutsikter” under avsnitt 5.2.

5 AVSLUTNING

I detta avsnitt dras det slutsatser baserat på resultaten, analyserna och diskussionerna som presenteras ovan. De är uppdelade i enlighet med uppsatsens frågeställningar för tydlighetens skull. Vidare förs en diskussion kring ämnets framtidsutsikter.

5.1 Slutsatser

Med bakgrund av ovan nämnda resultat, analys och diskussion kan ett flertal slutsatser dras. Slutsatserna delas upp fråga för fråga utifrån frågeställningarna från introduktionsavsnittet.

5.1.1 Fråga I

Den första frågan som har besvarats i uppsatsen är vilken effekt lagstiftaren avser uppnå med sin lagändring avseende bestämmelsen för grov misshandel 1 juli 2017.

Avsikterna bakom den tidigare lydelsen och den nuvarande lydelsen avseende bestämmelsen för grov misshandel kan sägas vara desamma. Skillnaden mellan den tidigare lagändringen 2010 och den senare lagändringen 2017 ligger till största delen i hur lagstiftaren har sett på metoden som ska användas för att uppnå den önskade effekten. I 2010 års lagändring var lagstiftaren mer generell i sin lagstiftningsteknik, jämfört med i 2017 års lagändring där lagstiftaren är mer specifik i sin lagstiftningsteknik.

Det korta svaret är att den effekt lagstiftaren avser uppnå med sin lagändring är att det ska bli skärpta straff för allvarliga våldsbrott mot person och att fler av dessa brott ska rubriceras som grova.

5.1.2 Fråga II

Den andra frågan som har besvarats i uppsatsen är huruvida den effekt som lagstiftaren har avsett åstadkomma med sin lagändring avseende bestämmelsen för grov misshandel 1 juli 2017 har åstadkommits.

En aspekt som tyder på att effekten inte har åstadkommits är att i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 krävs, i högre grad än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, fler eller åtminstone tydligare omständigheter för att gärningen ska ses som tillräckligt allvarlig för att den ska rubriceras som grov misshandel. Vidare går det att se att i domarna som

ingår i jämförelsegrupp 2 ser man, i större utsträckning än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, att målsägandens relativt lindriga skador bidrar till att gärningen ska rubriceras som misshandel av normalgraden.

Det som talar för att effekten har uppnåtts är att straffen i domarna i jämförelsegrupp 2 i allmänhet är högre. Dessutom har en större andel av de tilltalade som dömts för grov misshandel i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 fått ett högre straffvärde i förhållande till minimistraffet, än de tilltalade i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1.

Slutsatsen avseende svaret på uppsatsens andra fråga är tvetydig. Det finns faktorer som talar både för och emot att effekten är uppnådd, på det sätt som lagstiftaren avsett. Rent generellt verkar straffen avseende grov misshandel ha höjts sedan straffskärpningen. Genom den granskning som har gjorts i uppsatsens rättsfallsstudie framgår dock att det finns tecken på att effekten inte har uppnåtts fullt ut. Hur läsaren väljer att tolka de presenterade resultaten är upp till var och en. En möjlig tolkning är att effekten inte är fullt ut åstadkommen.

5.1.3 Fråga III

Den tredje frågan som har besvarats i uppsatsen är huruvida domstolarna har förändrat sitt sätt att resonera kring gradindelningsfrågan gällande misshandelsbrottet efter straffskärpningen 1 juli 2017, jämfört med innan straffskärpningen.

Vid en granskning av domarna i jämförelsegrupp 1 och jämförelsegrupp 2 går det att se skillnader mellan grupperna. En aspekt som går att se är att det finns vissa skillnader mellan jämförelsegrupperna i hur domstolarna resonerar kring allvarligheten i gärningarna i domskälen. Dessutom finns det skillnader mellan domarna i de olika jämförelsegrupperna, i de fall där den tilltalade har dömts för att ha brukat vasst våld mot målsäganden. Även i de fall där den tilltalade har dömts för att inte ha använt något tillhygge i sin våldsanvändning mot målsäganden finns det skillnader. I de domar som den tilltalade har dömts för att ha brukat trubbigt våld mot målsäganden är det inte lika stora skillnader mellan jämförelsegrupperna. Ytterligare en aspekt som har pekats på att domstolarna har förändrat sitt sätt att resonera kring gradindelningsfrågorna i jämförelsegrupperna är att det är skillnader i bedömningen när de varit fråga om relativt lindriga kroppsskador.

Slutsatsen är således att det finns tecken på att domstolarna kan ha förändrat sitt sätt att resonera i gradindelningsfrågan. Det finns dock vissa tecken som även pekar i motsatt riktning. Redan vid faktumet att det finns märkbara skillnader i vissa aspekter, torde innebära att det förekommer skillnader i domstolarnas sätt att resonera kring gradindelningsfrågan.

5.1.4 Fråga IV

Den fjärde frågan som har besvarats i uppsatsen är huruvida domstolarna tenderar att låta straffvärdet avgöra gradindelningen av misshandelsbrottet, snarare än att låta gradindelningen bestämma straffvärdet, efter att bestämmelsen för grov misshandel genomgick en straffskärpning 2017.

Det har presenterats flera aspekter som pekar på att domstolarna tenderar att låta straffvärdet påverka gradindelningen av misshandelsbrottet i för hög grad. I domarna som ingår i jämförelsegrupp 2 ser man, i större utsträckning än i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1, att målsägandens relativt lindriga skador bidrar till att gärningen ska rubriceras som misshandel av normalgraden. Detta kan tolkas som att domstolarna, efter straffskärpningen, söker anledningar till att rubricera gärningen som misshandel av normalgraden. Tolkningen är baserad på att den lägsta gränsen i straffskalan för grov misshandel nu är avsevärt högre än tidigare.

Dessutom går det att se att i domarna som ingår i jämförelsegrupp 2, där den tilltalade har dömts för misshandel, påpekar domstolen snarare gärningens allvar för att skärpa straffet för misshandeln. Detta kan ses som kontrast mot hur det ser ut i domarna som ingår i jämförelsegrupp 1. Gärningens allvar kunde kanske ha bidragit till att rubriceringen skulle vara grov misshandel. Med andra ord kan tecken ses på att domstolarna påverkas av straffvärdet redan innan rubriceringen för brottet har gjorts.

Slutsatsen är att det framkommer vissa mönster som tyder, i viss mån, på att domstolarna kan låta straffvärdet påverka gradindelningen. Att det är på detta sätt är dock svårt att bevisa, men det framgår vissa tecken på att det kan vara på detta sätt. Slutsatsen kan således sägas vara tvetydig.

5.2 Framtidsutsikter

Uppsatsens resultat öppnar upp för att det kan vara intressant att undersöka andra brottstyper för att se om det föreligger ett liknande mönster där. Misshandelsbrottet är ett exempel där det finns mycket empiriskt material att hämta från dagens rättstillämpning, vilket gör det tacksamt att studera. Kanske kan misshandelsbrottet delas upp i underkategorier för att se skillnader mellan dessa. Exempelvis kan det vara intressant att undersöka våld i nära relation som en specifik undergrupp.

Dessutom öppnar uppsatsens resultat upp till att undersöka hur fler domstolar tillämpar 2017 års straffskärpning avseende vissa våldsbrott. Ett exempel på en studie är att granska skillnaderna mellan domstolarna.

Då straffskärpningen av bestämmelsen om grov misshandel är relativt ny finns det anledning att anta att det kan komma att ske förändringar vad det gäller rättstillämpningen. Det är rimligt att anta att det kommer att komma prejudicerande fall för hur det skärpta misshandelsbrottet ska bedömas. En förhoppning är således att HD tar tag i frågan om hur domstolarna ska tänka kring straffskärpningen 2017. Ett tydliggörande skulle vara positivt ur ett rättssäkerhetsperspektiv, då det bidrar till att följderna för ett visst handlande är förutsebara.

Om lagstiftaren anser att den avsedda effekten av straffskärpningen inte uppnås finns det risk att misshandelsbrottet genomgår ytterligare lagändringar. Detta ska ses i ljuset av att straffskärpningen för vissa våldsbrott 1 juli 2017 tillkom då den tidigare reformen för våldsbrott, som skedde 2010, inte gav den effekt som lagstiftaren avsåg. Det verkar som att lagstiftaren är mån om att få effekten uppnådd. Detta märks genom att de politiska partierna gång på gång lovar hårdare straff. Det pågår en ständig debatt huruvida straffen för våldsbrott ska skärpas. Våldet tas upp dagligen i media och lämnar ingen obemärkt. Slutligen kan det anföras att det är dock svårt, eller rent av omöjligt, att sia om hur framtiden för misshandelsbrottet kommer se ut. Den som lever får se.

KÄLLFÖRTECKNING

Offentligt tryck

Författningar

Brottsbalk (1962:700)

Lag (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar

Lag (1998:393) om ändring i brottsbalken

Lag (2010:370) om ändring i brottsbalken

Lag (2017:332) om ändring i brottsbalken

Regeringsform (1974:152)

Rättegångsbalk (1942:740)

Regeringens propositioner

NJA II 1962 s. 108 Brottsbalken

Prop. 2009/10:147 Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.

Prop. 2016/17:108 Straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott

Rättsfall

NJA 2011 s. 89

NJA 2013 s. 1155

NJA 2018 s. 574

De rättsfall som har använts i rättsfallstudien återfinns nedan i bilaga 1.

Litteratur och övrigt material

Böcker

Asp, Petter & Ulväng, Magnus, *Kriminalrättens grunder*, upplaga 2, Iustus förlag AB, Uppsala 2013.

[Cit: Asp & Ulväng (2013)]

Borgeke, Martin & Heidenborg, Mari, *Att bestämma påföljd för brott*, upplaga 3, Wolters Kluwer Sverige AB, Stockholm 2016.

[Cit: Borgeke & Heidenborg (2016)]

Borgeke, Martin & Månsson, Catharina, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, upplaga 6, Jure Förlag AB, Stockholm 2018.

[Cit: Borgeke & Månsson (2018)]

Jareborg, Nils & Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, upplaga 4, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2014.

[Cit: Jareborg & Zila (2014)]

Peczenik, Aleksander, *Juridikens teori och metod: en introduktion till allmän rättslära*, upplaga 1, Fritzes Förlag AB, Stockholm 1995 (Norstedts Juridik AB).

[Cit: Peczenik (1995)]

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, upplaga 3, Norstedts Juridik AB Stockholm, 2015.

[Cit: Sandgren (2015)]

Artiklar

Sandgren, Claes, *Om empiri och rättsvetenskap del II*, Juridisk tidskrift 1995/96 Nr 4, s. 1035–1059.

[Cit: Sandgren (1996)]

Zila, Josef, *Om rättssäkerhet*, Juridisk tidskrift 1990, s. 284–305.

[Cit: Zila (1990)]

BILAGA 1

Register över de domar som behandlats i rättsfallsstudien

Göteborgs tingsrätt

”Göteborg dom 1”	Göteborgs tingsrätt, dom 2016-10-17, mål nr B 12031-15
”Göteborg dom 2”	Göteborgs tingsrätt, dom 2016-10-24, mål nr B 11274-16
”Göteborg dom 3”	Göteborgs tingsrätt, dom 2016-11-07, mål nr B 11481-16
”Göteborg dom 4”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-01-20, mål nr B 15624-16
”Göteborg dom 5”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-01-24, mål nr B 14755-16
”Göteborg dom 6”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-02-16, mål nr B 10400-16
”Göteborg dom 7”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-02-22, mål nr B 8291-16
”Göteborg dom 8”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-04-03, mål nr B 787-17
”Göteborg dom 9”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-04-19, mål nr B 12034-16
”Göteborg dom 10”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-04-27, mål nr B 15790-16
”Göteborg dom 11”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-05-19, mål nr B 13007-16
”Göteborg dom 12”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-05-23, mål nr B 11068-16
”Göteborg dom 13”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-05-23, mål nr B 2827-17
”Göteborg dom 14”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-05-24, mål nr B 2293-17
”Göteborg dom 15”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-06-02, mål nr B 14177-16
”Göteborg dom 16”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-06-09, mål nr B 8982-16
”Göteborg dom 17”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-06-19, mål nr B 4450-17
”Göteborg dom 18”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-06-26, mål nr B 13822-16
”Göteborg dom 19”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-06-28, mål nr B 526-17
”Göteborg dom 20”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-07-05, mål nr B 6992-17
”Göteborg dom 21”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-07-11, mål nr B 4373-17
”Göteborg dom 22”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-07-14, mål nr B 8409-16
”Göteborg dom 23”	Göteborgs tingsrätt, deldom 2017-07-26, mål nr B 7487-17
”Göteborg dom 24”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-09-04, mål nr B 9221-16
”Göteborg dom 25”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-09-04, mål nr B 13748-16
”Göteborg dom 26”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-09-11, mål nr B 3670-17
”Göteborg dom 27”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-09-22, mål nr B 2669-17
”Göteborg dom 28”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-09-22, mål nr B 7961-17
”Göteborg dom 29”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-09-29, mål nr B 3650-17
”Göteborg dom 30”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-11-02, mål nr B 12929-17
”Göteborg dom 31”	Göteborgs tingsrätt, dom 2017-11-06, mål nr B 10123-17
”Göteborg dom 32”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-01-19, mål nr B 10642-17
”Göteborg dom 33”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-02-15, mål nr B 14149-17
”Göteborg dom 34”	Göteborgs tingsrätt, deldom 2018-02-19, mål nr B 10111-17
”Göteborg dom 35”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-03-06, mål nr B 10548-17
”Göteborg dom 36”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-03-19, mål nr B 12968-17
”Göteborg dom 37”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-04-19, mål nr B 12119-17

”Göteborg dom 38”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-04-24, mål nr B 3424-18
”Göteborg dom 39”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-05-04, mål nr B 13170-17
”Göteborg dom 40”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-07-05, mål nr B 7369-18
”Göteborg dom 41”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-07-19, mål nr B 13002-17
”Göteborg dom 42”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-07-26, mål nr B 5763-18
”Göteborg dom 43”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-08-21, mål nr B 2525-17
”Göteborg dom 44”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-09-12, mål nr B 395-18
”Göteborg dom 45”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-09-12, mål nr B 2066-18
”Göteborg dom 46”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-09-12, mål nr B 6816-18
”Göteborg dom 47”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-09-13, mål nr B 9674-18
”Göteborg dom 48”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-09-18, mål nr B 9622-18
”Göteborg dom 49”	Göteborgs tingsrätt, dom 2018-09-26, mål nr 110-18

Malmö tingsrätt

”Malmö dom 1”	Malmö tingsrätt, dom 2016-12-22, mål nr B 8246-16
”Malmö dom 2”	Malmö tingsrätt, dom 2017-02-06, mål nr B 10399-16
”Malmö dom 3”	Malmö tingsrätt, dom 2017-02-23, mål nr B 11051-16
”Malmö dom 4”	Malmö tingsrätt, dom 2017-03-23, mål nr B 4887-16
”Malmö dom 5”	Malmö tingsrätt, dom 2017-03-29, mål nr B 1398-17
”Malmö dom 6”	Malmö tingsrätt, dom 2017-04-03, mål nr B 9047-16
”Malmö dom 7”	Malmö tingsrätt, dom 2017-05-04, mål nr B 7149-16
”Malmö dom 8”	Malmö tingsrätt, dom 2017-05-26, mål nr B 2285-17
”Malmö dom 9”	Malmö tingsrätt, dom 2017-06-01, mål nr B 157-17
”Malmö dom 10”	Malmö tingsrätt, dom 2017-06-16, mål nr B 1721-17
”Malmö dom 11”	Malmö tingsrätt, dom 2017-06-19, mål nr B 3813-17
”Malmö dom 12”	Malmö tingsrätt, dom 2017-09-06, mål nr B 10757-16
”Malmö dom 13”	Malmö tingsrätt, dom 2017-10-13, mål nr B 7079-17
”Malmö dom 14”	Malmö tingsrätt, dom 2017-10-25, mål nr B 7249-17
”Malmö dom 15”	Malmö tingsrätt, dom 2017-11-16, mål nr B 9049-17
”Malmö dom 16”	Malmö tingsrätt, dom 2017-12-19, mål nr B 7448-17
”Malmö dom 17”	Malmö tingsrätt, dom 2018-03-02, mål nr B 7088-17
”Malmö dom 18”	Malmö tingsrätt, dom 2018-04-04, mål nr B 10656-17
”Malmö dom 19”	Malmö tingsrätt, dom 2018-05-07, mål nr B 2106-18
”Malmö dom 20”	Malmö tingsrätt, dom 2018-05-25, mål nr B 3236-18
”Malmö dom 21”	Malmö tingsrätt, dom 2018-05-31, mål nr B 6514-17
”Malmö dom 22”	Malmö tingsrätt, dom 2018-06-01, mål nr B 2065-18
”Malmö dom 23”	Malmö tingsrätt, deldom 2018-07-10, mål nr B 2885-17
”Malmö dom 24”	Malmö tingsrätt, dom 2018-09-24, mål nr B 6560-17
”Malmö dom 25”	Malmö tingsrätt, dom 2018-09-27, mål nr B 4202-18

Stockholms tingsrätt

”Stockholm dom 1”	Stockholms tingsrätt, dom 2016-11-02, mål nr B 12177-16
”Stockholm dom 2”	Stockholms tingsrätt, dom 2016-12-23, mål nr B 15359-16
”Stockholm dom 3”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-01-31, mål nr B 16913-16
”Stockholm dom 4”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-02-24, mål nr B 380-17
”Stockholm dom 5”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-03-23, mål nr B 1141-17
”Stockholm dom 6”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-04-26, mål nr B 3753-17
”Stockholm dom 7”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-05-03, mål nr B 2408-17
”Stockholm dom 8”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-05-12, mål nr B 11913-16
”Stockholm dom 9”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-06-15, mål nr B 14784-16
”Stockholm dom 10”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-08-30, mål nr B 7934-17
”Stockholm dom 11”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-10-05, mål nr B 11517-17
”Stockholm dom 12”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-11-22, mål nr B 13671-17
”Stockholm dom 13”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-12-19, mål nr B 10692-17
”Stockholm dom 14”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-12-22, mål nr B 13748-17
”Stockholm dom 15”	Stockholms tingsrätt, dom 2017-12-29, mål nr B 14353-17
”Stockholm dom 16”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-02-14, mål nr B 12154-17
”Stockholm dom 17”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-02-27, mål nr B 931-18
”Stockholm dom 18”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-04-10, mål nr B 11491-17
”Stockholm dom 19”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-04-17, mål nr B 4115-18
”Stockholm dom 20”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-04-24, mål nr B 4296-18
”Stockholm dom 21”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-05-18, mål nr B 3039-18
”Stockholm dom 22”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-05-25, mål nr B 10844-17
”Stockholm dom 23”	Stockholms tingsrätt, dom 2018-05-28, mål nr B 11479-17